

MARZELINO MANTEROLA

LORE APAL BAT

LORE APAL BAT

AUSPOA LIBURUTEGIA

(166)

**Auspoa Liburutegia
(EDITORIAL AUSPOA)**

**Plaza Santa María, 2 – Tolosa, Gipuzkoa
Tel. (943) 67 12 82**

MARTZELINO MANTEROLA

**LORE APAL
BAT**

**AUSPOA LIBURUTEGIA
1983**

© Auspoa Liburutegia (Tolosa – Guipúzcoa)
Fotokonposatzalle: Lente – Estella
Inprimatzaile: Gráficas Lizarra, S. L., Estella (Navarra)
Depósito Legal: NA.: 673-1983
ISBN 84-7158-109-4

ARKIBIDEA

Itzaurrea	9
Eskeintza	13
Nere bizitzaren gertakizun batzuk	15
Kamioetako ibillerak	41
Neska gazteak asarre	45
Negu zoragarria	48
Amagiarrebari bixita	51
Uztapideri	54
Gidari on bat	57
Gabon-jaietan	59
Jaioterriari	62
Emakumea alkate	67
Berrio Gabon-jaiak	69
Apustu gogor bat	72
Urtero moda berriak	75
Azken agurra	78
Berrio Gabon-jaietan	81
Erantzuna	85
Retegitarrak txapeldun	89
Pelota, euskal jokoa	92

Nafarroa'ko euskal kirolariak	97
Zoritzarreko ezbeurrak	103
Bilintx zanaren oroimenez	105
Xalbadorren ondoeza	110
Berriro ere Gabon-jaiak	114
Gabon-Eguberriak	118
Mitxelena'ri omenaldia	121
Nere illoba baten ezkontza	125
Andik urte betera	127
Oporraldia	129
Arrijasotzalleak Tolosa'n	133
Ernio mendiko albisteak	137
Artaldea gutxitzen	139
Erriko pestak	141
Arreba gazteenaren urtebetetzea	148
Nere begien gozamina	151
Nere urtebetetzea	154
Uztapide il da!	164

ITZAURREA

Martzelino Manterola bertso-jartzalle txukunak liburu bat egin du gertakizunak eta bertsoakin. Egoki egin ere.

Martzelino ez da gizon ausarta, gauez erreka ondoan kantatzen duen txori oietakoa baizik. Kantu-aldixka bat egin eta ixildu. Olaxe, aldixka-aldixka osatu du liburu au.

Sasoirik onenean ere orain bezelaxe zan: ixilla eta apala. Gauzak aldatu dirala; gure bertso-jartzallea ez. Beti bezela jarraitzen du.

Jaizkibel-egal edo Gaintxurizketa'ko ganean jaio zan, Goikoetxe baserrian.

Ogei ta zortzi bat urte badira ezagutu giñala eta lagun egin.

Garai artan Irun'go Tellerian lana egiten zuan. Telleri bertako semea dan Migel Oiartzun, fabrikako enkargatua zan.

Gaur fabrika itxita dago eta Migel erretiratu. Bertsozale osoa. Gustokoak gintzaizkion

Martzelino eta ni. Nik bertsoa kantatu eta Migelek esaten zion:

– Zuk ere bota, Martzelino!

Alako batean asiko zan eta bai egoki kantatu ere. Orduan Migelen poza, esanaz bere irundar izketa egiñaz:

– Emen e badira bertsulariyak!

Etzebillen gaizki. Arrazoi zuan Migelek.

Manterola'k garai artan sentitzen zuan lotsaren erdia uxatzen jakin izan balu, plaza askotan pozik entzundako bertsolaria izango zan gaur.

Penagarri da lotsakizunak
zinduala errenditu,
ori ala da, bañan etziñan
linbo beltzean gelditu;
bakar batzuak baizik ez dute
zure bertsorik aditu,
mingain azpian gorde ziranak
eskutik atera ditu.

Garai artan oraindik Gaintxurizketa'n bizi zan, Goikoetxia baserrian, eta auzo artan bazan taberna ttiki bat.

Joxepa Garmendia zan etxeko andrea; Txomin Garmendia Berrobi'ko bertsolariaren izeba.

An izaten genituan billera atsegiñak. Martzelino an bertako semea bezela zan.

Aldizka, aperi batzuak ere egiten genituan:

xoxo, konejo, karakol, eta katu-jateak ere bai. Apalondo batean onela esan zuan Martzelinok:

– Guretakoren bat norbaitek artzen badu beintzat, mantendu erraza izango dik.

Artean iru bat urte izango ziran da auzo artatikan bazijoala Gaintxurizketa beera. Iturrine'n jarri zan andrea artuta bizitzen.

Nik antz eman nion bertsolaria zala, bañan ez nekian bertsoak idazten zituanik.

Urte batzuak ere joan zaizkigu, aurren aldi artan bezin sarritan elkar ikusi gabe; eta, bitarte ortan, liburu bat betetzeko lain bertso egin ditu. Buru argiko langille eta euskaldun zintzo baten lana.

Liburu bat egiteak itzal aundia du. Ura an betirako gelditzen da. Arek esango du Martzelino zer zan.

Nik ez ditut bertso danak irakurri; bañan ziur nago liburu atsegiña izango dala.

Aurrerago ez noa, utsegiteak ere muga baterañoakoak barkatzen dira-ta.

Lendabiziko aldia det itzaurre bat egin dedala, eta barkatu, Martzelino, zure liburuan sartzen naizelako.

Koxme Lizaso.

ESKEINTZA

Nere sendi ta anai-arrebak
itxaropenez beteak
on asko egin ote lezaken
nik dedan borondateak.
Euskal baratzak estali ditu
elorri eta oteak,
liburu txiki onentzat ere
ireki dira ateak,
lore apal bat geiago badu
gure euskera maiteak.

Martzelino Manterola'k.

NERE BIZITZAREN GERTAKIZUN BATZUK

JAIOTETXEA

Ondarrabia'ri dagokion baserri txiki batean munduratu ninduten. Ondarrabi'ko azken baserria, ain zuzen. Aginaga-Sasiberri izeneko, naiz-eta denak Goikoetxia bezela ezagutu.

Ondarrabi'ko azken baserria esan det; ogei bat metrora baitago Lezo'ko mugarria.

Zortzi seme-alaba izan zituzten gure gurasoak; beraz, naiko pamili aundia, garai aietan baserri eta etxe geienetan izan oi ziran bezela.

Zortzi senide aietatik gaur sei bizi gera. Bi anai joan zitzaizkigun, edo eramán zituzten, mundu ontatik. Gaur lau arreba eta bi anai gera bizi geranak.

ORDUKO BIZIMODUA

Kotxean aurrak artu ta orain ainbeste pa-siatu gabe azitzen ziran orduko umeak, za-rranak ondorengoai lagunduaz eta al zan modura.

Sei edo zazpi urtetan azita, komunio aun-dia egin arte eskolan; eta ori egitea posible zuenak, gaitz erdi.

Bein komunio aundia egindakoan, al zue-nak al zuen tokira morroi edo neskame, jate-ko eta jazteko ainbat ateratzera.

Nik ere nere bizitza guztia lanean darama-tela aitortu bear.

Mutil koskorretan baserrian gurasoai la-guntzen; eta ondoren, amasei urte baño len, asi nintzan telleri edo ladrillo-fabrika batean.

Ogei ta lau urte bertan pasa ondoren, lur jota gelditu zan. Itxi egin zan. Telleri au, Irun'go Katea ballaran zegoen.

Ni lanean asi nintzan eguna ez naiz ondo gogoratzen. Len esan bezela, amasei bat urte izango nituen.

Egiten nuen lana onelaxekoa izan zan zortzi bat urtean: lurra kargatu eta eramaten, lurra edo buztia.

Ni lanean asi nintzanean, pala eta pikotxa-kin kargatzen zan bagoia. Gero asi ziran *excavadora* eta kutzareakin kargatzen.

Bagoiak mandoakin eramaten zituzten garrai artan, eta trenbideak ere bazituzten jarririk.

Ni orduan goian, makinatik ateratzen zan ladrilloa bear zan lekuan jartzen aritzen nintzan, pioi bezela noski.

Gero, bagoiak kendu eta kamioitan egiten genduen garraioa. Ni orduan txofer bezela ibiltzen nintzan.

Lana, goizeko zortziretatik amabietara; eta gero, arratsaldean, ordubata t'erdietatik seiak laurden gutxi arte. Bazkaltzera etxera joaten nintzan.

Nere lendabiziko jorjala, amasei duro eta bi pezeta izan zan. Au da: larogei ta bi pezeta, aste guztian lana eginda.

Enkargatua, Migel Oiartzun, anai zarrena genduen, Telleri'koa bera.

Nagusiak sozio asko ziran, esaten zuten: Donosti'ko sei edo zortzi; eta gero, Telleri bertakoak, Oiartzun'tar oiek.

Lan neketsua eta zikiña izaten zan tellerikoa. Labean aritzen ziranak, beintzat, autsa galanki eta gañera beroa.

Ala ere, etziran indarrak zearo aituta gelditzen. Egun batean apustu bat egin zuten Igurmendieta'ko Dionisiok eta bere lagun batzuek.

Dionisiok, eun kilo ondar zaku batean eramane baietz Telleritik Irun'go Erriko-Etxe

aurrera bizkarrean eta iñun deskantsurik artu gabe, jakiña. Eta bere lagunak ezetz.

Illunabar batean, lanetik atera ta artu du zaku ondar ori bizkarrean, eta *tapa-tapa* Irun'go Erriko-Etxe aurrera; an bota lurrera eta meriendatzera lasai ederrean.

Beste batean, pelota-partidu bat jokatu zuten, oso polita.

Bat, Romandegi'ko edo Normandia'ko Ramon. Etxe au Oiartzun'dik Irun'go Landetxe'ra zijoan bide-bazterrean zegoen eta autopista egiteko bota zuten.

Ramon orri *Sorgiña* deitzen genion. Noizbait ere, maindirea burutik beera artuta neska gazteak izutzen ibillia omen zan, eta artatik *Sorgiña* izena jarria.

Alde batetik Ramon *Sorgiña* eta bestetik Aizabe'ko Sebastian.

Aizabe deitzen genion. Mutil aundia zan. Sasoi ederra zeukan orduan.

Sorgiña, berriz, urteetan ondo jantzia, txikia zan eta gaiñera errena edo kojua. Ezkerra zuen bere armarik onena, eta malizi asko berekin.

Beraz, jakinduria indarraren aurka, eta jakinduria gallendu. Txikiak irabazi.

Era oietako joko edo apostu batzuek egiten ziran iñoiz, merienda edo apariren batzuek jokatuaz.

Gero, *Industrial Salva* lantokian sartu nintzan, eta geroztik an jarraitzen det.

GAZTE DENBORAKO JOKERAK

Baserritarra izan arren, bein fabrikan asi nintzanetik aurrera, ez nuen etxeko lanetan traba geiegirik ematen.

Or, Gaintxurizketa'ko gaiñetik Irun alderaxeago, kamio ertzean, bazan taberna bat. Ilbixtieta-berri zuen izena, bañan geienak Gaintxurizketa'ko taberna edo Joxepania deitzen genion.

Badira urte batzuk, kamioa zabaltzeko-edo, bota zutela etxe ura.

Orain ogei ta bost urte bota balute, ez dakit ez ote ninduen azpian arrapatuko. Egun gutxi izaten ziran ni an sartu gabekoak, lanetik edo beste nonbaitik nentorreanean.

Gure etxetik tabernarik aldeena ere uraxegenduen, eta bera izaten zan geienetan azkeneko estazioa.

Etzan jende asko ibiltzen zan lekua. Uda-partean bai. Kamio-ixkiñean zegoen, eta pasarako jendea eta abar, franko ibiltzen zan.

Baña gaiñekoan gu, egunero talde berdiña, izaten giñan. Trukean edo musean partidu batzuk egiñaz, ardo piska bat edan porroitik

txandan; eta orrela, gertakizun batzuk kontatuz, gustora egoten giñan.

Geienak urtez edo edadean aurreratutakoak izaten ziran, batzuk beren lantokitikan etxerakoan, ta bai inguruko baserritar batzuk ere noiz edo noiz illunabarrean, atsedenditxo bat artzera, beren kontuak eta gertakizunak alkarri kontatuaz.

Peri-eguna zanean, berriz, zer esanik ez. An bapo meriendatu eta etxerakoan ortxe sartzen ziran, bero-bero egiñak. Periak orduan Irun'en astelenetan eta Ernani'n ostegunetan izaten ziran.

Ni orduan gaztea izan arren, poza ematen zidaten, aien alaitasuna ikusita.

Bereala, bertso kantari-eta asten ziran. Neri ere noiz edo noiz asi arazten zidaten. Bazekiten gustatzen zitzaidala, ta orrela aiek gustora nerekin eta ni ere bai aien artean.

Beti egon izan naiz gustora, urtez ondo jantzia dagoan jendearekin. Une goxo asko ditut beren ondoan paseak. Aien gazte denborako gertakizunak, orduko pasadizoak, garai artuko kontrabandisten ibillerak eta abar eta abar, ainbeste kontu eder ditut entzunak.

Atsegin izaten zitzaidan aien kontuak entzuten egotea. Baña ezin esango det unerik goxoenak edadean aurreratutako jendearekin pasa ditudala, bestela nere emaztea aserretuko zait eta.

Dana dala, iñoiz gau osoak, edo-ta geie-

nak, an joaten zitzaizkigun, len esan dedan taberna txiki artan.

Ango etxekoandrea Joxepa Garmendia zan, Joxe Mari Ezkarmendi'ren alarguna. Patxara aundikoa eta pazientzi asko zuan emakumea. Bearko gañera pazientzia zenbaitan, guri ainbat orduan an aguantatzeko.

Oso sukaldari ona gañera. Otordu goxo asko egin izan ditugu guk an. Besteak beste, katua maniatzen oso esku berezia zuan. Urtero txerria ere iltzen zuten, garai artan base-
rri geienetan bezela; eta orduan odolki jatea ere oso gogozkoa izaten genduan.

Era ortantxe pasatzen genituan guk orduak eta orduak Gaintxurizketa'ko taberna txiki artan. Lenago esan dedan bezela, bota zuten. Galdu zan etxe ura. Baña Joxepa ez. Joxepa oraindik bizi da zorionez, ta nere partetik uste askoan bizi dedilla gañera.

FESTA, ERROMERI ETA BILLERAK

Atzoko kontuak dirala iduritzen zait.

Orduan etzan orain ainbeste dantza-leku itxi oietakorik, edo ez dakit baldin baziran ere. Ni ez nintzan aietara joaten beintzat.

Nere jaioterri Ondarrabi'n festak ziranean, Guadalupe'ra bidean bi edo iru soñu-jole beren taldearekin. Ura mendi gaiñeko alaitasuna!

Bertara irixtean, bost edo sei lekutan soñua jotzen. Barrakoi edo edari saltzeko leku bakoitzean bat gutxienez.

Irun'go festetan, San Martzial gaiñean, berdin. Au Ekainaren 30'an izaten zan.

Baita Errenderi'ko San Markos'en ere. Apirillaren 25'ean egiten zan era ortako erromeri polita mendi gaiñean.

Atsegiña izaten zan orduko festa-giroa.

Baserri askotan bakarren bat izaten zan soñua jotzen zekiena, eta zenbaitan bi edo iru igual. Beiak goseak egongo baziran ere, alaitasuna beintzat etxean.

Billerak, berriz, erri bakoitzean bi edo iru lekutan, erri batzutan beintzat.

Irun'en nere gazte denboran egiten ziran billerak esango ditut: Estebenea'n bat; Ibarla'n bestea; Xorruanea'n bestea; Bar Joxe Mari edo Joxe-Marinean beste bat; Irun'go *Ventas*'en ere bai.

Guk Katia deitzen genion ballara orri, eta orain Landetxe deitzen diote.

Oiartzun'en, berriz, Txikierdi'n, Altzibar'en eta baita or Pikoketa'ko bidean, Ameztieta edo Galdosenea'n.

Gero, aiek urrutiago, baiña Txomiñenea'n, Irubide'n, Ollalume'n eta abar.

Orain ainbeste tresna ta orain ainbeste karraxi gabe jotzen zuten soñua orduan. Ala ere, ederki entzuten genduen, eta dantzatu ere bai.

Ez dakit orduko gure oiturak eta jokerak politagoak ziran edo oraingoak obeak diran. Nik aiek maiteago nituen. Baiña beste aldera pentsatzen duenari ere, ez diot ezer gaizkirik esaten, baizik errespetatu egiten det.

ZENBAIT OITURA

Nere gazte denboran, beste oitura bat oso polita, Gabon eta Urte Zar gauean kantari ibiltzekoa zan. Batez ere, Urte Zar gauean.

Or, Lezo eta Ondarrabi aldean beintzat, talde asko ibiltzen ziran baserriz baserri, beren soñu-jotzalle ta guzti. Ni neroni ere prankotan ibillia naiz.

Lenengo, oso gazteak giñala, nere lengusu Martzelino eta biok. Nik dozenen bat urte izango nituen, eta arek amar bat.

Ez genduen diru askorik bilduko; baiña lotan zeudenak esnatu arazi bai.

Geroago ere, urte batzuetan ibilli giñan. Aietan lagun geiago ta gaiñera soñuarekin. Bagenduen gure lagun bat soñu-jotzallea, or Irun'go Landetxe ballarako Utxune'ko Patxi-ku. Gero gaiñekoak: Olotza'ko Joxe Migel, Usategieta-zarreko Ixidro, eta gu bi lengusuak.

Etxe batzuetan nik kantatzen nituen bertsoak; bestetan nere lengusu Martzelinok. Bertso zarra erruz zekien arek, eta berriak

ere ederki botatzen zituen. Oso ondo moldatzen zan bertsoan. Beti kantari ibiltzen zan, amorrázita ez bazegoen beintzat.

Beraz, batek bertsoak kantatu, bestek *Dios te salve* erantzun eta Patxikuk soñua jo.

Ez genituen etxe asko pasatzen. Bi edo iru neskatxa bizi ziran etxeak izaten zuten estimazioa. Aien etxeak ez; baiña neskatxa aiek bai.

Gauza polita eta atsegiña izaten zan, gauean kanpora atera edo leiotik begira jarri eta etxe bat edo bestetan kantari, beste batzuk bidean soñua joaz, irrintzi ta alaitasuna bazter guztietan.

Goiza irixten zanean, seiretako meza entzun or Irun'go Pasionistetan eta etxera. Pitar trago bat egin eztarria leguntzeko, eta oiera.

Beste gau batean ere gertatu zitzaigun oso gertakizun polita, or Irun'go Elizatxo edo guk Elitxo deitzen genion ballara ortan.

Karmen'go Ama zuten Zaindaria, eta pestak egiten zituzten bi edo iru egunetan.

Urte batean, an festetan ibillita, etxera gentozen len aipatutako Patxiku, Joxe Migel, gu bi lengusuak, eta beste bat bagenduen nerekin batean lana egiten zuena, Xerapiñ.

Oñez gentozen, eta gañera gaua geiena pasea izango zan.

Or, Landetxe'ra iritxi baiño lentxeago, kamio-ixkiñako etxe batean, kamisoi bat ikusi genduen, balkoitik zintzilik, legortzen zegoela.

Arek etzigun guri trabarik egiten; baña gazteak izaki eta ezin utzi ondo zegoen gauzari.

Lurretik ez giñan allegatzen, ta or gogoratu zaie, txikiena ni nintzan-da, ni gora jasotzea. Bai altxa ere aixa, ura zegoen lekuraño.

Nik artu nuen ba kamisoi ori; eta, jetxi nindutenean, bai jantzi ere azkar.

Garaia ere izango zan eta bapo nengoen ni oiera sartzeko. Kamisoia oso polita zan gainera, kolore arroxakin-eta. Dotore nentorren ni etxe aldera.

Baña kukuak oker jo zigun. Zer gertatu zan?

Jabeak nonbait somatu zigun zer egin genduen, eta disimulo ederrean gu baiño atzera-xeagotik Landetxe'ra etorri.

Orduan Landetxe'n guardizibillen kontrola zan. Txabola txiki batean an egoten ziran beti.

Emakume orrek zer egin du? Gertatu ziztaiona guardiaiei esan, eta arrazoi aundiakin gañera.

Gu oraindik kontrol ortatik oso aldean giñan, eta gañera gure artean bat gutxiago, len giñanetik, Patxikuk Oiartzun'go bidea edo

kamioa artua zuen-da. Gu, beste laurok, aurrrera.

Alako batean, atzetik ejuka. Begiratu genduen atzera, eta bi guardizibil.

Bota nuen kamisoia kamio-bazterrera ta berengana joan giñan.

Segituan, aiekin batean kontrolera. Emakume ura ere an zegoen.

Asi zitzaizkigun kontuak galdezka, eta be-reala aitortu genien zer egin genduen.

Ea nun genduen ba... Ta eraman genien gure prenda.

Emakumea, bera gu baño geiago lotsatu zan. Izan ere, gure lagun bat ezagutzen zuen, Joxe Migel beintzat.

Segituan esan zion goardizibillari, bere arropa ura emateko eta konforme zala. Etzuela nai guri ezer egiterik.

Ura joan zan bere kamisoiarekin etxera; baña gu an, beste ordu pare batean. Galdera pranko bagenduen egiña.

Aiek etzutela presikan, eta gu ere an egon bearko genduela, eguna argitu arte.

Noizbait aspertu ziran ba, edo gu asper-tuak geunden beintzat, eta esan ziguten joan gindezkela etxera, eta ondoko eguardian Irun'go koartelera joateko.

Goizeko laurak aldera izango zan ordurako. Beste biak aldexeago bizi ziran; baiña guk, bi lengusuak, biaje ederra geneu-

kan oraindik andik etxera. Ollarrak kukurru-ku joko zuen, gu allegatu ordurako.

Etxera joan, ordu pare bat oiean pasa, kamisoirik gabe jakiña, ta lanera berriro.

Eguardian an joan giñan zintzo, agindu bezela. Parra egiten zuten, gu ikusita. Batek ala zion:

-Ya está aquí la cuadrilla del camisón.

Etziguten ezer askorik esan; munta pagatu bearko genduela ta orrelako gauz batzuek. Bañan ezagun zan broman ari zirala.

Segituan libre giñan. Ondo portatu ziran. Guk merezi baño obeto noski.

Gaztetan ez da konturatzen bat, oi zurian lasai lo egiteak zenbat balio duen.

Tabernan, lagun artean edo pestetan, nik ere gau asko galdu izan ditut. Bi edo iru ordu oian pasata, askotan joan izan naiz lanera.

Ala ere, ez naiz akordatzen sekulan ordu bete bat galdurik, parranda edo juergagatik.

Ori bai: arkaitzean kateakin trabatuta dagoen auntsak baño geiago supritu ondoko egunean.

Baña ala ere, illunabarra irixtean, oiera joateko gogo gutxi.

Lagun aundia izan nuen Usategieta-zarreko Ixidro, ezkondu ezkeroztik Errenderia'n bizi da, ta azken urte auetan oso baldartua eta ondatua dabil. Ezurretako gaitza edo

desgastea sortu eta zearo izurratuta utzi. Be-reak eta bi supritu ta ezin osatu gizonik. Gora biotza, Ixidro, eta ez etsipenik artu!

Utxune'ko Patxiku soñu-jolearekin ere ordu atsegin asko pasa izan ditut. Gure jaiotetxean prankotan izana da soñu jotzen senide arteko otorduetan da komeri. Bazkari edo apariren bat lagun artean genduenean ere, an izaten zuen bere tresna, jan ondorea alaitzeko. Sekulan etzuen izaten etxerako presik. Lagun artea asko gustatzen zitzaion. Gaur Oiartzun'go Gurutze alde ortan bizi da base-ri batean. Ez dakit etxearen izenik.

Olotza'ko Joxe Migel, ta bere anai Joxe Mari ere bai, lagun aundi eta jatorrak nituen. Lana ere alkarrekin egiten genduen telleri edo ladrillo-pabrikan; eta, lanetik libratzean, pelotan edo tokan edo bestela trukean. Taberna baitzegoen tellerian bertan.

Olaxe ibiltzen giñan eguna joan da eguna etorri.

Igande eta jai-egunetan, berriz, nere lengusu Martzelinorekin, geienetan beintzat. Ura etzan lanean gurekin ibiltzen; baña auzorik aldeenekoak giñan da biok lengusuak. Izen berdiñekoak eta bai abizen edo apellidoak ere. Arek Legorburu Manterola eta nik Manterola Legorburu.

Nola litekean ori? Aren aita eta nere ama anai-arrebak ziran, eta nere aita eta aren ama ere bai. Beraz, nai ta nai ez, lengusuak izan bear.

Neri Errezildar batek egun batean ala esan zidan, beste lagun batekin zegoen ta:

– Au ta ni *primos carneros* gaituk. Amak anaiak.

Olaxe izaten ziran orduko gure ibillera ta gertakizun batzuek.

Gero, urteak zijoazten bezela, asi giñan andregai edo adixkideak egiten, eta danok banatu giñan bakoitza bere aldera, eta konturazterako alde egin zigun gure gazte denborak.

Urtea, gabon-jaiak, pestak, negua, udara, oiek danak, bat pasatu arren, bestea etortzen zaigu. Bañan gazte denborik ez. Gazte denbora, bein joan ezkerro, ez da geiago etortzen.

JAIZKIBEL ATZEKO ARROKAK

Esan bezela, nik ere Ondarrabi alde ortan egin nuen adixkide bat, eta ez oraingo gazteak bezin azkar, bañan pixkan-pixkan eza-gutu nuen bere familia.

Bere anaiak orduan arrantzara joaten ziran askotan Jaizkibel atzeko arrokatarra, eta gu ere jai batzuetan aiekin ara joaten asi giñan, eta egundoko apizioa sartu zitzaidan.

Andik aurrera, udara aldean, jaiero joaten giñan, egualdi ona bazegoen beintzat. Jaizkibel atzeko arrokak geren etxeak bezela eza-gutzen genituen, Ondarrabi aldekoak, beintzat. Noiz edo noiz andregaiaren ama ere joaten zan.

Goizean astoa kargatu jateko, edari eta gañeko tresnakin, Guadalupe'n zortzietako meza entzun astoak ez gañeko guztiak eta itxas-ertzera.

Andregaiaren anai bat, beintzat, arrokatako berri ondo zekiena zan: Joxe Mari.

Amuai jartzeko arrak eta karramarroak bertan arrapatzen genituen. Kanabalak pres-tatu ta ekiten genion arrantzari.

Izaten genituen egunak, arrai-mordoska arrapatzen genduenak. Aiek danen izenak bazekizkiten: karraxpilluak, dontzellak, durduak eta nik ez dakit zenbat klase. Pulpoak ere atera izan ditugu.

Marea beera zegoenean, lanpernak ere arrapatzen zituzten. Ontan amorratua zan Joxe Mari beintzat. Busti-aldi batek etzuen izutzen ura.

Lapa batzuek ere biltzen genituen, da orrela ama-alabak bazkaria jarri arte, bertan moldatzen zuten aiek bazkaria ta.

Orduan, tresna danak bildu eta bazkaldu patxara ederrean. Bazkalondoko akeita eta gañeko edari-paltik ez genduen izaten, eta antxe lasai bostak aldera arte.

Orduan, tapa-tapa etxe aldera. Egun bika-ña ta gustora pasatzen genduen.

Orko jendeak joera aundia du arrokatara. Edozein baserritarrek egiten du bere bueltaxka jai-goizean itxas-ertzera. Eta nik uste dut,

Ondarrabi'n bezela izango dala oitura ori beste itxas-erri geienetan.

Ni ez nintzan ordurarte asko ibilia itxasertzean. Bañan bein asi nintzanean, egundoko zaletasuna sartu zitzaidan; eta, esan dedana, gaur nere emaztea danaren jaiotetxekoak ere apizio aundia zuten, anaiak batez ere, Fermin eta Joxe Marik.

Orduko aien lagun batzuek ere askotan joan oi ziran gurekin, eta, esan bezela, bai ama ere noizik eta bein; eta gaur ere uste dut zinera baño lenago abiatuko litzakela arrokatarra, bere larogei eta zazpi urterekin.

Jaizkibel mendia ta batez ere Guadalupe, oso maiteak ditugu Ondarrabi'n jaio giñan guztiok.

An daukagu Ondarrabi'ri argi berezi bat egiten dion gure Ama, eta nik ere, Guadalupe'ra irixten naizen guztietan, egiten diot nere bixitatxo bat.

Orain kanpotar jendea ere asko ikusten da Guadalupe'n eta Jaizkibel mendi guztian. Badira udara-partean illabete osoa bertan pasatzen dutenak ere, beren tienda-kanpañak jarrita, eguzkia eta itxasoko aizea artuaz.

Guk mendi orri beti Jaizkibel deitzen diogu; bañan neri urtez aurreratutako askok esan didatenez, Jaizkibel ez, bañan Gaitzkibel omen da orren izena.

Zertatik datorren ori? Or urte askoan larretu edo mantentzen dan aziendak, gibela on-

datua edo izorratua omen du. Orregatik omen da.

BERTSOEN ZALETASUNA

Bai; oso gazterik, mutil koskorra nintzala, sartu zitzaidan afizioa bertsoak entzuteko eta ikasteko. Orduan festa-egunetan bertso-paperak saltzen ibili oi zan beti nor edo nor.

Sarritan ikusten zana, bat beintzat, Mendaro Txirristaka izaten zan. Askotan erosten nion nik paperen bat edo beste, eta bai ikasi ere bertsoak azkar. Dotriña baño errezago ikasten nituen nik bertsoak.

Bertsolariak lenengo plazan kantatzen, Lezo'n ikusi nituen: bat Saiburu eta bestea zein zan ez daukat gogoan.

Orduan etzan gaurko tresnarik. Beren ezta-rriko indarrez baliatu bear jendeari aditu erazteko.

Nik nere gazte denboran ezagututako bertsolaririk zarrena Saiburu zan, eta gazteena Mitxelena. Etzan orain bezelako aukerarik izaten orduan. Urte batzutan beti jakiñak izaten ziran. Gero, andik urte batzuetara asi ziran bildots berriak sortzen eta bereala osatu zan artalde bikaña.

Garai artan ere baziran bertsolari geiago plazetan ibiltzeko modukoak, bañan izutu edo lotsatu egiten. Taberna eta sagardotegie-

tan bai bertso bikañak, bañan plazan kanta-
tzeak kezka ematen.

Orain ez dago orrelako beldurrik. Eskole-
tan laguntzen zaiotelako edo lotsak eta beldu-
rrak alde egin dutelako, gaur badirudi gazte
danak bertsolari biurtzen ari dirala.

Danok dakigu eskolatzea eta saiatzea ona
dala; bañan ala ere ez dut uste oiek danak
bertsolari onak atera litezkeanik. Gero
bertsolari ona izango danak, berezkoa edo
ortarako jaioa izan bear du. Euri-jasa edo
euri-golpea botatzen duanean, iturri asko
izaten dira ura ematen dutenak. Bañan legor-
tea dagoenean, oso gutxi. Orduan, berezko
iturri on oiek bakarrak ematen dute ura.

Azken urte auetan bertsolaritzari buruz
oitura on eta polit batzuek galtzen ari ote
geran iduritzen zait. Eta au ez da bertsolaria-
ren errua, dana beintzat; jartzen diran gaiena
eta entzuten gaudenena baizik.

Beste gauza geienak bezela, politika
barruan sartu degu bertsolaritza.

Nun erabiltzen dira orain nekazaritza edo
nekazari-gaiak, artzai edo artzantzako gaiak,
baso edo baso-mutillen gaiak, arrantzale edo
itxas-gizonenak, eta abar? Oiek ez al dira
bertsoz goraltzea merezi luteken gauzak? Zer
gertatzen da ordea? Ministro edo agintari
bati bertsoa bota ezkerro, jendeak atzaparrak
puskatu arte txalotuko dizu; eta nekazari edo
artzai bati bota ezkerro, ez dago txalorik.
Txistuak, deskuidatzen bazera.

Katearekin lotuta etxea zaitzen dagoen zakur bat jartzen badiote gai bertsoak kantatzeko, entzuleak ez du entzun nai etxea zaitzerik edo zakurrak daukan eginkizunik, animalari orren askatasuna baizik. Kaiolan dagon txoria baldin bada gaia, berdin; eta sardiña zarra baldin bada, badaki bertsolariak nora jo bear duan, txaloak entzun nai baditu.

Gai jartzen ari danak eta bertsolariak entzulearen gogoia bete nai du, eta ortarako badaki zer bide artu bearra daukan. Politikan sartzen diran gaiak eta gaur sortzen dituzten doñu berri oiek erabili ezkerok, ez da bertso txarrik askorentzat. Gaur orri geiago begiratzeko zaio, bertsoaren mamia eta aberastasunari baño.

Nik ondo ikusten det gauz batzuek aldatzea edo berriak sortzea; bañan lengo zarrak erabat galdu gabe.

Geiago itzegin liteke gai oni buruz, bañan ixiltzera noa. Bearbada oker egon niteke nere ueste edo nere iritzi oietan, eta beste aldera pentsatzen duentzat ez daukat itz bat gaizki esan bearrik, errespetatu baizik.

AMABOST URTE LEZO'N

Ezkonduta ondoren, amabost urtean Lezo'n bizitu giñan, or Gaintxurizketa aldean, Iturrin izeneko etxean.

Txoko polita eta patxara ederrekoa zan Iturrin'go txokoa. Zazpi famili bagiñan eta, beartzean alkarri lagunduaz, oso ondo konpontzen giñan.

Orduan Portuezane deitzen genion taberna batean izaten genduan gure bildu-lekua. Etxetik oso urrean genduen taberna ori, eta nik, beintzat, egun geienetan egiten nuan nere bueltaxka.

Udara aldean, igande eta jai-egunetan, apari-merienda artuta joaten giñan, eta ura jan ondorean gu gizonezkoak musean eta andreak umeai begiratuaz kontuak esan, ta era ortan izaten ziran gure lagun-arteak.

Geienetan an biltzen giñanak: gu Iturrin'dik, Nekaxio, Rafael, Antonio eta ni; Joxe Leon ta Joxe Ramon ere bai batzuetan; eta Lanbarrin'dik Manuel, beste bakarren bat edo beste ere bai noiz edo noiz.

Bersotan saio batzuek ere egiten genituen, barrena berotzen zanean. Nekaxiok apezio aundia zuen bertsoarako, eta oso ondo mol-datzen zan gañera. Ura ta biok aritzen giñan tarteka geren gertakizunak kantatzen. Era ortan broma ederrak paseak gera Portuezane alde ortan ere.

Zalako Iturrin artan bizi giñala asi zitzaidan gogoia, bertsoak jartzen asteko.

La Voz de España egunkarian da *Goiz-Argi'n*-da etortzen ziran bertsoak, Manuel Matxain'enak, Inozentzio Olea'renak, eta geiago ere baziran jartzen zituztenak.

Norbaitek esan zidan, bertsoak jarri ta Basarriri bialtzen zizkatela, ta gero arek argitaratzen zituala *Mi atalaya montañera* sallen.

Orduan neri ere asteko gogoia etorri zitzaidan; eta, orain data amabi urte, nere lenengoak moldatu nituan.

Alako batean, or eman ziguten andik bi edo iru urterako etxe aiek bota bearrak zirala abisua, eta bereala asi ziran ur-errekak tapatzen, kamioa egiten eta orrela.

Ta batera edo bestera jo bearra zegon da guk Arragua aldera jo gendun, ta baita Rafaelek ere bere familiarekin. Beraz, an bizi-lagunak giñan da emen ere bai, eta lagun aundiak gañera. Aundiak ez gorputzez, bañan lagun bezela bai. Joan daneko ogei urte auetan, badegu ordua pranko pasea alkarrekin.

OIARTZUN'EN

Bizi-lekuaz aldatu arren, au da, Lezo'tik Oiartzun'a etorri arren, ez nion bertso jartzeari utzi. Emen ere, bolara batean, bertso-mordoxka moldatu nuan.

Oiartzun'go jendea bertsozalea da; bertsozalea eta gañera ona eta txarra bereizten dakian jendea.

Nere oroitzan, beti ezagutu ditut bertsolari

onak Oiartzun'en; eta gaur ere badaude, zorionez.

Ala ere, ni, egia esan, joan daneko lau edo bost urte auetan zabartzen joan naiz. Asko utzi diot lan oni; eta uzten errezago da, berriro asten baño.

Bañan joan dan urtean antolatu zuten lenengo bertso-astea Oiartzun'en, eta Adu-riz'eneko sagardotegian eman genion asiera, Usurbil'ko eta Oiartzun'go bertsolarien arteko desafio edo txapelketa batekin, ain zuzen.

Epai-mairako deitu zidaten neri orduan, eta arritu egin nintzan, nik artean ez bainuan ezaguera aundirik jai-antolatzaile oiekin. Bañan poza artu nuan nitaz akordatzeagatik eta baiezkoa emen nioten.

Aste aren barruan bertako semea eta bertsolaria dan Lexotiri ere omenaldi bat eskeñi zioten, eta bai bere liburu bat atera ere. Era ortako jai-aldi bikañak ospatuaz pasa genduan Oiartzun'go lenengo bertso-astea.

Ondore artan, orko jai-eratzalle diran Iñaki Arbelaitz, Joxe Kruz Ezeiza «Kaxka», Joxe Anjel Garbuno'koa eta beste lagun batzuek esan zidaten, urtero, bertso-asterako, Oiartzun'go bati liburu txiki bat ateratzeko asmoak zituztela eta aurten nerea atera bear zala.

Nik aurrenean broman artu nuan. Ez nioten sinistatu ere.

Bañan berriro ere baietz; etzirala bromañ ari; egia zala.

Orduan nik esan nioten, ortarako Oiar-tzun'en ni baño aurreragoko eta geiago mere-zi zutenak asko egongo zirala.

Bai, baña liburu bat betetzeko gai asko bear zala, nik bertso asko neuzkala jarriak, eta jakindu zutela kaset edo zinta bat edo beste baneuzkala bertso edo zerbaitekin be-teak; aiek berak pasako zituztela paperera, eta nik nere bizitzako gertakizun eta istori pixka bat idazteko, eta oiek danak bildu ta bereala osatuko genduala liburua.

Nik, aien naia eta laguntzeko borondatea ikusirik, al nuana egingo nuala agindu nio-ten, eta alaxe egin ere.

Aurtengo bertso-asteen atera nai genduan, bañan berandu asi giñan eta eziña izan degu. Ez gera iritxi. Orain erriko festa edo San Esteban jaietan izango da bere aurkezpena.

Liburuaren itzaurrea ere norbaitek egin bearko zuala eta Koxme Lizaso bertsolariari esan genion nai al zuan egin.

Eta arek baietz erantzun zigun. Sekulan etzuala era ortako lanik egin, bañan egingo zidala, eta gustora.

Bai egoki ta dotore egin ere. Nik eta nere liburuak merezi baño obeto noski.

Bejondeikela, Koxme! Alkarrekin pasatako une goxoak gogoan dauzkak oraindik. Burua argi daukanak egiten dizkik olako lanak.

Era ortantxe, berandu bada ere, bukatuta dago liburu ori. Txikia eta eskasa izango da, bañan borondaterik onenean egiña.

Orain badaukat lanik asko nere lagunak eskertzen. Une onetan egin nezakeana, nere lan au oso-osorik eskeñi, egiteko nigan gogoratu, nigan itxaropena jarri eta ainbat lagundu didaten guztiori. Eta liburu au irakurtzen duen bakoitzari, milla esker.

KAMIOETAKO IBILLERAK

Uztailla zan da baztar guztiak kotxez be-
teak ordurako ere. Nik zerbait gai artu bear
eta kamioetako ibillerak gai artuta, amar
bertso jarri nituan. Auek izan ziran, nik
paperean moldatutako lenengo bertsoak.

- 1/ Eskari auxe egin didate
nere lagun zar batzuak,
izatez ere nola baitiran
ain bertsozale sutsuak;
argitasunik ematen badit
gure Jaungoiko altsuak,
kamiotako ibillerari
jartzera nua bertsuak.

- 2/ Uztaillaren ogei ta bosta
Santiagoren eguna,
zer bero zakar, kixkalgarría,
orduan egin zuena.
Kamio-ertzeko arbolpe baten
nengoen ziar etzana,
iñola ezin sinistaturik
ikusten ari nintzana.
- 3/ Ordu pare bat igaro nitun
nik ziara arriturik:
ainbat denboran gelditu gabe
kamio dana beterik;
an etzan palta kotxe, autobus,
kamioi eta motorik,
mendi-bidera jo bearko degu,
or ez da geio lekurik.
- 4/ Geientsuenak bere saillean,
alkar errespetatuaz,
beren raitatik atera gabe,
pazientzia artuaz;
baiña batzuak ikusten ziran
erdi otso biurtuaz,
danei aurea artu naiean
arrixkuetan sartuaz.

5/ Beste batzuak zori txarrean
sarri ikusten ziranak:
neska gazteak txofer gaiñera
beren buruak etzanak.
Al dan jatorren ibilita ere
izanikan naiko lanak,
zer argitasun eramango du
postura ortan dijuanak?

6/ Nere ustetan bada garaia
buruz pixka bat jazteko,
ainbat arrixku dagon lekuan
txorakeritan asteko;
deskuido gutxi naikoa da or
bazter guziak nasteko,
oi baiño leku zabalagorik
ez ote da jolasteko?

7/ Zentzu guztiak galduak daude,
ez da posible bestela,
ala erakutsi nai al diote
asko maite dituztela?
Pentsatu ezkerio eriotzako
arrixkuan dijoaztela,
nik uste beste minutu batzuk
aguantatu ditezkeela.

8/ Batzuk presaka, bestek jostatzen
dabiltzan leku guzitan,
errespetu ta lotsa galduaz
ain jokera itxusitan.
Oiengatikan zenbatek parte
artutzen du desgrazitan?
Kulpik ez dunak pagatu bear
amarretik beatzitan.

9/ Gero ta arrixku geio dagola
egon gindezke etsiak,
gazte jendeak artzen baditu
norbere komenentziak.
Aztu dirade legezko martxak,
bukatu pazientziak,
ori dala-ta zenbat famili
dabiltza lutoz jantziak?

10/ Geren kurpillak erabilitzen
egon gaitezen txit trebe,
duda-moduan ibiltzekero
etxean gelditzea obe.
Anai-arrebok, izan gaitezen
geren buruaren jabe,
kamioetan oinbeste odol
ixurtzen ikusi gabe.

Zeruko Argia, 1971.IX.12

NESKA GAZTEAK ASARRE

Zorioneko *minifalda* edo gona motxaren moda atera zanean, bazan zer esana ugari baztarretan. Luzeak jantzi eta berdin. Praka edo galtzak jantzi eta orduan ta geiago. Iñola asmatu ezin.

Ori zala-ta, onoko bertso auek moldatu nituen, orain dala amabi urte:

- 1/ Mesedetxo bat eskatutzera
zugana gera abitu,
gaur eguneko jazkerarekin
pixkat nai gendun luzitu.
Ori dala-ta, aspalditxoan
guk zer ditugun aditu,
naio genduke bertso batzutan
azalduko bazenitu.

- 2/ Udara aldean, moda zala-ta,
jantzi gendun *minifalda*,
orduntxe bazan zer itzegiña:
«Baiñan au posible al da?
Euskalerriko neskatxarentzat?
jantzi oberik ez al da?»
Esaten zuten: «Ortara ezkerro
dana kenduta igual da».
- 3/ Ura kenduta *maxifalda* edo
oiñetaraiñoako gonak,
lendik izketa txarrak baziran
orduan etziran onak.
«Jazkera ori nola eramán
burutik sano dagonak?»
Batzuek mojak deitzen ziguten,
besteak berriz amonak.
- 4/ Negu aldean gonak kenduta
or jantzi ditugu galtzak,
len zer esana baldin bazegon
orain jarri dira saltsak.
Gizasemeak ala zioten:
«Olako andre bat ar zak!
Len ezpagendun asko agintzen
leku onean gabiltzak!»

5/ Ezin supritu emakumeak
galtzak jantzita ikustea,
eztagola ondo neska gazteak
gona luzeak jaztea,
ta lotsagarri gona motzekin
iztarrak erakustea...
Zer nai dezute: danak kenduta
larru-gorriarik astea?

La Voz de España, 1972.II.6

Zeruko Argia, 1972.II.13

NEGU ZORAGARRIA

(DOÑUA: «Iparragirre abilla dela...»)

Negua ona egiten duanean, asko aurrera-tzen du udaberriko etorkizuna. Askotan zer gertatzen da ordea? Neguak egindako ona udaberriak ondatuta utzi. Orrelakorik ez egi-teko erregutuaz datoz oraingoak.

1/ O, negu maite, agurtzen zaitut
merezi dezun moduan,
aspalditxotik zu goraltzeko
asmoa artua nuan;
ederra izan zera
udaberri antzera,
danok zaitugu goguan,
onerako ere balio dezu
asitzen zeran orduan.

2/ Berea aitortzen jakin dezagun
txarrei bezela onari,
konturatzea naikoa degu,
gezurretan zertan ari?
Berde daude zugaitzak,
soro eta baratzak,
lore mardula ugari...
A zer segira laga diozun
aurtengo udaberriari!

3/ Ikusgarria dago benetan
utzi dezun ondorena,
aspalditxoko urte auetan
izan danik dotorena;
sendo datoz belarrak,
pozez baserritarrak,
au da esaten dutena:
«Zu izan zera nekazarien
laguntzalleik jatorrena!»

4/ Kukua kantuz mendia alaitzen,
beste txori danak berdin,
eguna luze, eguzkik indar,
bazter danetan atsegin.
O, udaberri maite,
ondo portatu zaite,
ez zitalkeririk egin,
bide onean datorren gauza
alperrik galdu eztedin.

5/ Naiz-ta neguak alai agurtu
ta iritxi udaberria,
ekaitz zakar bat badago emen
geron artean jarria;
eztago pakerikan,
ta ori ez izanikan
akabo Euskalerria!
Anai maiteok, auxe bai dala
benetan negargarria!

6/ Inbiri eta gorrototikan
eztago emen neurrik,
alkarganako maitasun gutxi,
zer gauza tristeagorik?
Aspalditikan nago
gero ta goibelago
auxe pentsatzen jarririk:
maitasunikan eztan lekuan
eztala udaberririk.

La Voz de España, 1972.IV.6

Zeruko Argia, 1972.IV.16.

AMAGIARREBARI BIXITA

Bai; tarteka bixita egiten diogu emaztearen ama eta bere sendiari, kontu kontari saio bat egiñaz. Bera urtetan aurreratua izanik, beldurra ematen diote gaurko oitura eta gaurko gazteen jokerak. Bixita baten ondoren, ari entzundako gauz batzuek gogoratuta, onoko ale auek moldatu nituen:

- 1/ Amagiarreba bixitatzera
izan naiz lengo jaiean,
iñoiz bezela ez nun aurkitu
ain umore alaiean;
etxeratuta luma arturik
exeri nintzan maiean,
esan zizkidan egi sakonak
bertsotan jarri naiean.

- 2/ Edadez ondo jantzia dago
baiña zentzuz oso gazte,
orregatikan lengo oituraz
oroitutzen da ainbeste.
«Seme maitea –esaten zidan–,
gauzak oker dijoazte,
kezka bat daukat nere barruan
ta onek jartzen nau triste.
- 3/ Nun dira lengo euskal billerak,
itz goxo eta kantuak,
jatordutako orazioak,
errosario santuak,
gure erretira zintzo, zuzenak
ta gaiñontzeko kontuak?
Deseginduta utzi dituzte
Jaunaren mandamentuak.
- 4/ Len izoztegi ziran lekuak
jarriak dira gaur labe,
len gerorako utzitzen zana
orain azkar eta trebe;
len irripartsu ziran txokoak
orain zorionik gabe,
lizunkeria egin dalako
errespetoaren jabe».

5/ Agurtutzeko besarkada bat
eman genion alkarri,
onela zion: «Ni emen nago,
nai dezunean etorri.
Eta zuk, seme, jarrai zaiozu
bertsoak moldatze orri,
oiek baitira gure izkuntza
maitearentzat ongarri».

La Voz de España, 1972.VII.15

Zeruko Argia, 1972.VII.30

UZTAPIDERI

Anoeta'ko pelota-lekuan, bertsolarien jaialdi bikain bat ospatzen ari zala etorri zitzaion ondoeza Uztapide bertsolari aundiari. Bertsolariak eta bertsoak maite ditugunak zearo goibelduta gelditu giñan, eta nik ondoren artan onoko ale auek moldatu nituen:

- 1/ Euskal bertsoen zale geranok
orain bai illun gaudela,
jakin zazute Uztapidetzaz
mintzatzen asi naizela.
Bertso auetxek eskeintzen dizkat
oroigarritzat bezela,
baldin kalterik egingo banu
arren barkatu dezala.

2/ Zer utsunea gure plazetan
aurtengo uda guztian,
gure Manuel gaitz gaizto batek
artu baizuen azpian;
naigabe ori nere aurrean
gertatu zan Donostia'n,
Apirillaren azken egunez
irurogei ta amabian,

3/ Txit borondatez eskeiñi zigun
biotz zabal da xamurra,
txalo berotan ordaindu gendun
orduko azken agurra.
Geroztik duen ixillaldia
ezta nai bezin laburra,
berriz asiko ez ote zaigun
badaukat naiko beldurra.

4/ Lanerako gai eztan gizonak
eztauka irabazirik,
galdera auxe egiten det nik
gauzak ola ikusirik:
Bertsoko jai bat zertan jarri ez
maitasuna erakutsirik?
Projimoaren laguntza orri
eutsi zaiogun bizirik.

5/ Jesus maitea, une onetan
zuri erreguka nago,
eskari onen erantzun ona
zure eskuetan dago:
Doaia eta borondatea
eman zenizkan lenago,
orain indarra eman zaiozu
kantatu dezan geiago.

La Voz de España, 1972.VIII.27

Zeruko Argia, 1972.IX.10

GIDARI ON BAT

Jose Anjel Lujanbio'k estropadetan izen
aundia iduki zuan bolara batean trainerako
gidari edo patroï bezela. Ondarrabi'ko koa-
drillarekin ere aurreko muturrean ibili zan
urte batzuetan, eta nik onoko bertso auek es-
keñi nizekion:

- 1/ Gidari on bat izatezkero
zu bai zerala benetan,
erakutsia daukazu garbi
egin dituzun lanetan;
mutillak beti trebe jarriak
beren eginkizunetan,
argatik zabiltz beti aurretik
zoazen leku danetan.

- 2/ Zuretzat ezta baliza txarrik
eta itxaso zakarrik,
ain gutxi berriz olatu eta
bueltak artutzen okerrik.
Arraunak zuzen, mutillak zimel,
ezer eztago alperrik,
ezpaita aski indarra sobre
edukitzea bakarrik.
- 3/ Jaioterria apaindu ondoren
kopa eder da banderez,
len baju zeuden auzo erriak
jantzi dituzu onorez.
Gaur Gipuzkoa beterik dago
balio aundiko landarez,
bear bezela oiek ezitzen
asi zaitea, mesedez.
- 4/ Zu, Joxe Anjel, ortarakoxe
sortu zifian egun batez,
sasoi ederra daukazu oraindik
eta aprobetxa zaitez.
Karmen'go Amak zaitu zaitzala
aparteko borondatez,
nere zorion beroak artu
bertso auetxen bitartez.

La Voz de España, 1972.X.21.

Zeruko Argia, 1972.X.29.

GABON – JAIETAN

Garai bateko Gabon eta Urtezar-gauetan euskal sukalde-txokoetako oiturak eta orain-goak gogoratuta moldatuak dira ondoren datozen bertso auk:

- 1/ Bertso berrien zale zeraten euskaldun maitagarriak, bakar batzuek ortxe dijoaz zuengatikan jarriak. Pasa ditugu Santo Tomasak, Gabon da Eguberriak, sano ta ondo dagonantzako zein egun zoragarriak!

- 2/ Bertso zar eta ipui kontatzen
zenbat aiton eta amon,
oitura ori galtzen ari da,
lenago geiago zegon.
Gaur bildu dira sendi guztia
naiz len banaturik egon,
egun auetan ikusitzen da
maitasun asko nun dagon.
- 3/ Emendik kanpo bizi diranak
ez ditut aztutzekoak,
pentsamentutan naiz emen egon
eztira etortzekoak;
beren matraillak malkoz bustiak,
eta berdin etxekoak,
beste urte bat iritxiko da,
lagun zar biotzekoak!
- 4/ Ta beste zenbait urrikalgarri
urtetan gaixorik daude,
oietaz pixkat oroitutzea
ez ote genduke obe?
Gaitz maltzur asko daude egiñik
errugabe oien jabe,
argatik daude gau eta egun
ordu atsegin bat gabe.

5/ Ain egoera samingarria
pixkat poztu nai nuke nik,
udaberria etorriko da
negu illuna joanik.
Anai-arreba errukarriak,
ez aztu nere esanik:
Salbatzallea jaio da eta
ez galdu itxaropenik.

6/ Zorion eta agur guztioi
Manterola'ren partetik,
obeak jartzen saiatuko naiz
orain datorren urtetik.
Irakurle ta entzule danok,
maite zaituztet gogotik,
urte berri on zorionsu bat
opa dizutet Lezo'tik.

La Voz de España, 1972.XII.30.

Zeruko Argia, 1973.I.7.

JAIOTERRIARI

Orain dala amaika urte, Ama Madalen egunez egualdi zoragarria zegoen ta Jaizkibel mendiz Guadalupe'ra joan nintzan, ta andik Ondarrabi'ra jetxi, bidean eguzki eta aize garbia artuaz. Artean Lezo'n bizi bainintzan.

Mendi-gain artatik begira jarrita, bistan zeuden nere sorterri Ondarrabi polit eta atsegiña, bere ondartzaz, egazkin-zelai, baserri bikain eta Jaizkibel mendian dagoen gure Amaren babes-leku dan Guadalupe. Baita ni munduratu nintzan baserria ere.

Oiek danak begien bistan neuzkala, gauz asko bururatu zitzaizkidan.

An ikusi nuan lenengo argia; an artu nituan lenengo amaren bular eta laztan goxoak; an eman nituan lenengo pausoak; an egin nituan nere lenengo itzak. Ondarrabi'n bataiatu ninduten, Ondarrabi'n egin nuan komunio edo Jaun-artze nagusia, eta Ondarrabi edo Guadalupe'n ezkondu giñan.

Oiek danak pentsatu ondoren, ni bertso-jartzalle izanik, zor bat neukala Ondarrabi'ri bururatu zitzaidan, eta ondoren datozen bertso oiek eskeñi nizkion.

Gustora bizitu nintzan Lezo'n. Oso gustora bizi naiz gaur Oiartzun'en. Bañan ala ere ez dut iñoiz aztuko nere jaioterria.

1/ Ama Madalen eguna da gaur,
egualdi onan itxura,
Jaizkibel mendiz or izandu naiz
Ondarrabi ingurura.
Jakin zazute erri ortantxe
sortu nintzala mundura,
ta bide ortan bertso auetxek
etorri zaizkit burura,
sorterriari eskeñi dizkat
al nezakean modura.

2/ O, jaioterri maitagarria,
zuri begira naukazu,
urte gutxitan gauza ederrak
ugari egin dituzu.
Mundu guztiko udazaleak
ezaguna zaituzte zu,
txarrena au da, leku guztiak
zearo bete zaizkitzu,
erri aundia etzera baiña
gauz geienak badauzkatzu.

- 3/ Baserri eder, kale txukunak,
kaia oien antzekoa,
ondartza bikain, zoragarria
danontzat aukerakoa,
egazkin-zelai zabal, polita,
ez ortik onerakoa,
gure Jaizkibel mendi apaiña
piztien gorde-lekua,
bere oinetan irripar gozoz
Ama Guadalupe'koa.
- 4/ Nekazariei begiratuta
or zer etzaigu ageri?
Landare eta barazki-saillak
danak mardul eta guri;
ontaz gaiñera begira ondo
emengo ganaduari,
illaje piñak, bizkarrak zabal
eta esnea ugari,
bestela etzan sartuko emen
sartu dan ainbeste sari.
- 5/ Arrantzaleak aipatu gabe
ezin ninteke gelditu,
ta Ondarrabi'k ortatik ere
gizon azkarrak baditu.
Guk emen arrai goxoa janda
aietzaz gutxi oroitu,
Karmengo Ama, egiezu argi,
ez illunpetan lajatu,
ainbat supritzen duen gizonak
guztiak merezi ditu.

6/ Lenago illun zeuden kaleak
orain alai eta argi,
len sasipean zeuden txokoak
jarri dira lorategi;
lenago bordak ziruditenak
gaur benetako jauregi,
len erdi utsik zeuden tokiak
bete zaizkitzu geiegi,
ikusten dezu jendeak zenbat
maite zaitun, Ondarrabi.

7/ Gure Jaizkibel goraldtu gabe
gaur ez ninteke gelditu,
egun bat lasai igarotzeko
oberik ezin aurkitu.
Zure begiei gustoa eman,
gorputza arnas-berritu,
neska-mutillak jolasteko ere
leku politak baditu,
etzera mendi aundia baiña
jendeak maitea zaitu.

8/ Erritar batek nolatan aztu
Guadalupe'ra biria?
Or dago gure eliz polita,
apaiña ta dotoria.
Bere barruan izar eder bat
zerutikan eroria,
ondarrabitar guztion Ama
ta erriko zaindaria,
naigabe danak aztutzen ditun
Guadalupe'ko Maria.

9/ Besterik gabe agurtzen zaitut
gaiñera biotz barrendik,
Lezo'n baitaukat nere kabia
zugañ aldendu nintzandik.
Artu itzazu gaur zorionak
zure seme batengandik,
bizimoduko aldakuntz batek
nau ni eraman emendik,
maite zintudan lenago eta
maitea zaitut oraindik.

Goiz-Argi, 1973.X.15.

EMAKUMEA ALKATE

Gaur arritzekoa ez bada ere, Euskalerrian emakumeak alkate jartzen asi ziranean, ni arritu egin nintzan. Oietako bat Ondarrabi'n egondu zan eta nik, jaiotzez Ondarrabi'koa izanik, bertso auetxek eskeñi nizkion:

- 1/ Aste santua gaiñean degu,
garizuma azkenetan,
kristau maiteok, ekin zaiogun
gure animen lanetan.
Gauza guztiak aldatu dira
oraintxe mundu onetan,
ta ni bertsoan astera noa
-zertako egon penetan?–
adieraziz zer gertatzen dan
gure alderdi auetan.

- 2/ Guk, euskaldunok, jaioterria
beti izan degu maite,
nere kabia Ondarrabi zan
jaio ta ezkondu arte;
gaur ere oso urbil bizi naiz,
ez nintzan joan aparte,
lengo batean egunkariak
berri au eman digute:
emakume bat jarri zaigula
Ondarrabia'n alkate.
- 3/ Beraz, Mercedes, iritxi zera
desio zendun tokira,
orain artean Aginagalde
exeritzen zan aulkira.
Ikusten degu lan egiteko
zuk eztezula kupira,
seguru nago, zure asmoak
zuzen aterako dira,
Ama laztan bat or baitaukazu
Guadalupe'tik begira.
- 4/ Errian alde saiatzea da
daukazun eginkizuna,
erakutsiaz Ondarrabi'ri
zuk diozun maitasuna.
Pixu astuna izan diteke
zuk orain artu dezuna,
au da Lezo'tik erritar batek
gaur zuri opa dizuna:
Zeruko Aitak eman deizula
premizko argitasuna.

BERRIRO GABON-JAIAK

Maitasuna eta alaitasuna eskatzen diguten gau eta egunak dira Gabon-jaiak. Bañan gure artean betiko leloa: gorroto edo alkar ikusi eziña, ez bearrak, lanik ezak, naigabeak baztar guztietan eta etorkizun onaren itxaropenik ez. Gauz oiek bururaturik, orain dala urte batzuek jarritako bertsoak datoz ondoren:

- 1/ Ixillaldi bat egin ondoren
berriro emen nazute,
egun auetan gure lurrean
bertsoa nork ez du maite?
Bakar batzuek jarri ditut gaur,
sail aundirik ez tet bete,
jai eder auen atsegingarri
ortxen dijoazkitzute.

2/ Orra berriro Gabon-jaietan,
senide biotzekoak,
apaindu dira kale zabalak,
argitu dira txokoak.
Naiz-ta jai auek izan danontzat
berdin etorritakoak,
sendi batzutan irriparra ta
bestetan negar-malkoak.

3/ Anai batzuek giltzapetuak.
besteak soldadu joanak,
ta beste asko gaitzaren mende
gaxo-etxetan daudenak.
Ta beste zenbait bearrezetan
azken arnasa emanak,
oien etxetan zer alaitasun
ekarriko du Gabonak?

4/ Lantegitako konpondu eziñak,
danetan ekaitz zakarra,
millaka esku lanikan gabe,
nunbaitetik jan bearra.
Eguberriak eztakarkite
alaitasuna bakarra,
leku askotan pozaren ordeztan
naigabea ta negarra.

5/ Urtea azken egunetan da,
bat geiago bizkarrean,
jaio giñanok eriotza zor
urruti edo urrean.
Gorrotoa ta bekaizkeria
dabilzkigu indarrean,
zer gizatasun azaldu bear
degu Jesusen aurrean?

6/ Euskalerritik kanpo zaudeten
millaka anai euskaldun,
badakizute gure lur ontan
gauzak nolatan dauzkagun.
Zeru ta lurren jabe danari
erregutu dezaiozun,
Urte Berri on zorientsu bat
guztiok izan dezagun.

La Voz de España, 1974.I.5

APUSTU GOGOR BAT

Egun batean, iru gizonen arteko apustu bat ikusi nuan Tolosa'n arri jasotzen. Alde batetik Endañeta, eta bestetik Paskualsoro eta Tapia bikoteak. Bion artean jaso bear zuten, eta Endañetak bakarrik, jakiña. Emeretzi arruako arriarekin neurtu ziran eta bikoteak irabazi. Bi beti bi izaki, naiz txikiagoak izan. Nik, orain datozen bertso auek jarri nituan ondore artan:

- 1/ Epailaren irugarrena,
denbora mingotz, kaxkarra,
joko bikain bat zegon Tolosa'n
gaur erabaki bearra.
Alde batetik bi gizon trebe
eta bestetik bakarra,
an ikusi da gizatasuna,
borondate ta indarra.

2/ Jokolaritan bein da berriro
Endañetaren izena,
kristau artean arrigarria
egun batez sortu zana.
Amarengandik munduratu dan
gizonik kementsuena,
nork bere begiz ikusi gabe
sinistu ezin leikena.

3/ Len emezortzi arruarekin,
oraingoan emeretzi,
berriro ere zu zein zeraden
orra garbi erakutsi.
Dituzun danak eman dituzu,
jendea zoratzen utzi,
jokolaritan nork ote dauka
gaur zuk ainbat kontzientzi?

4/ Joxe Manuel, ez al zera ari
tratu txar geiegi artzen?
Nere ustetan gauz orrek eztu
ondoren onik ekartzen.
Arrigarrizko lanak ikusten
iñor ez gera aspertzen,
pixuak eztu gero mugarik
zeuk ezpadiozu jartzen.

5/ Gaur zuk jokoa galtzearekin
ez gera asko arritu,
bentaja aundiak eman bearrak
ontara beartzen zaitu.
Egindakoak egin ondoren,
naiz galtzea egokitu,
zure izena gaur bezin goian
sekula ezta gelditu.

6/ Zer dira, jaunak, zure gerriak,
belaunak eta besoak,
beldurgarrizko arkaitz zar oiek
ainbeste aldiz jasoak?
Zuri begira pasa ditugun
une atsegin gozoak!
Omenaldi bat zor dizu zuri
gaur Euskalerrri osoak.

7/ Nere bertsoak ez izan arren
zuk merezi aiñakoak,
bai maitasunez jarriak eta
gogoz eskeñitakoak!
Barka itzazu uste gabe
gaizki itzegindakoak,
urte askotan sasoi orrekin
gorde zaitzala Jainkoak.

La Voz de España, 1974.III.8

URTERO MODA BERRIAK

Gaur ezerekin arritzen ezpagera ere, urte-tik urtera nabarmenago dijoaz moda-kontuak. Esaera zar bat bada: «ume jaio ta ume biurtu». Nik esaera orri jazkeran ematen diot itxurarik geiena: larru gorririk jaio, urte batzuetan geuren gorputzak erropaz estalirik ibili eta orain berriro larru gorririk ibiltzeko zaletasuna ote datorkigun. Orain dala urte batzuek, udara aldean emakumeen moda edo jazkerak gai arturik, ondoko bertso auek moldatu nituen:

- 1/ Maitasun guztiz agur berriro,
adiskide ta lagunak,
bertso berrien zale zeraten
benetako euskaldunak.
Zuetaz iñoiz oroitzen gera
eginkizun au degunak,
bertso batzutan biribilduaz
bururatzen zaizkigunak.

- 2/ Udaberriko azken egunak,
eguzkia indarrean,
eta urtero moda berriak
gure begien aurrean.
Kale, ostatu, kamio, mendi
eta itxas-bazterrean,
emen dabilta soñeko erropa
danak kendu bearrean.
- 3/ Moda-kontuan emakumeak
aipatu bear lenbizi,
iñolaz ere nabarmenago
ezin litezke ikusi.
Neurriz kanpora gauza guztiak
ematen dute itxusi,
gaur zorigaitzez kristau izenik
askok eluke merezi.
- 4/ Lendik iztarrak baziran bixtan
gaur bizkar eta gerriak,
azaldu dira goi eta beak,
atzeak eta aurriak.
Bi trapu puxka zauri gañean
tirita gisa jarriak,
gorde bear dan puskari ondo
artzen dizkate neurriak.

5/ Aingeru bear luketen asko
dabil aberien gisan,
oien artean gauza zuzenik
iñoiz eliteke izan.
Ondartzarako trajearekin
or sartzen dira elizan,
santu guztiak ikus dezaten
zer patxaretan dabilzan.

6/ Guraso asko dabil sail ortan,
ez gaztetxoak bakarrik,
errespetu ta jatortasunak
orain eztauka indarrik.
Gorputz gaiñean ezpaldin bada
estali geion bearrik,
gure amonak kastua pranko
egiten zuten alperrik.

7/ Txorikumeak kabian daude
lumaz ondo jantzi arte,
zugaitzak beren ostorik gabe
tristura ematen dute.
Mendi, soroak, beren mamia
berdez jantzirik daukate,
zuek erropa danak kenduta
ederrago al zerate?

La Voz de España, 1974.VI.23
Goiz-Argi, 1974.VI.10

AZKEN AGURRA

Amabost urtean babesa egindako estalpe bat uzteak beti ematen du alako naigabe bat. Danik-eta txarrena izanda ere, maitasuna ar-tzen dio nork bere bizilekuari. Guk orain be-deratzi urte, Gurutze Santuaren egunez, utzi genduan ordu arteko gure kaiola. Bañan au-rrez, ondoren datozen bertso auekin egin nion azken agurra:

- 1/ Bertso jartzera noa berriro
naiz ez egon oso alai,
emengo etxe-botatze auek
oraingoz artu ditut gai.
Alde bateko autopista ta
bestetik pabrikak nunai,
mesede asko egingo dute
baiña kalteak ere bai.

2/ Gertatzen dana aitortu gabe
ezin egon naiz iñola,
anai maiteok, jakin zazute
naigabeturik nagola,
ikusirikan ainbeste etxe
lur jo bearra dagola,
oietako bat aspalditxoan
geu bizi geran kaiola.

3/ Kontzientzirik eztagolako
kristau askoren artean,
uste gutxien degun garaian
abixu txarrak atean.
Batzuentzako mesede dana
bestientzako kaltean.
Noiz berdinduko dira okerrak?
Beste mundura joatean.

4/ Ainbeste teilla, ainbeste egur,
ainbeste arri labratu,
gure aitonak oiek zutitzen
etziran gutxi nekatu.
Orain makina zarren bitartez
txikitu edo urratu,
pekaturikan baldin badago
ori bai dala pekatu.

5/ Gure sendian zero txiki bat
zu izan zera munduan,
neke guztien atsedean ona
zuga arkitzen genduan.
Ekaitz guztitan babes goxoa
guri eskeiñi onduan,
estalpe maite bedeinkatua,
au merezi al zenduan?

6/ Zu zihan gure maitasunezko
jolas-leku atsegiña,
zu zihan gure prutu berrien
seaska goxo, apaiña.
Guk etzaitugu inoiz eskertu
merezi zenduan aiña,
orra nolatan eman dizuten
mesedearen ordaiña.

7/ Azken agurra egiten dizut
mai gañean auspezturik,
garai batean enuan uste
onetara irixterik.
Gaur eztaukagu zure barruan
ezertxo ere uzterik,
begietatik ixuritako
negar-malkoak besterik.

BERRIRO GABON-JAIETAN

Lezo'tik Oiartzun'go Arragua ballarara etorri ondorengo Gabon-jaiak zirala-ta, urteroko edo urte geienetako oiturari jarraituaz, ondorengo bertso auek moldatu nituen:

- 1/ Irten kanpora, bertso maiteok,
asmo onean jarriak,
goza ditezen bertsozaleen
begi eta belarriak.
Berriro ere emen ditugu
Gabon da Eguberriak,
nere agurrik eztitsuena,
senide maitagarriak.

2/ Jai eder auek inguratzean
bazter guzitan ezagun,
iñoiz ainbeste poz ez dagola
garbi aitortu dezagun.
Guraso askok semeak palta,
beste batzuek alargun,
izaera au onela da-ta
pazientzia artzagun.

3/ Zeru aldean laiño illunak,
ekaitz gogorak lurrean,
etorkizuna zearo goibel
geure begien aurrean.
Egiten degun guztia oker
zuzen egin bearrean,
Gabon alaiak igarotzeko
ez gaude leku txarrean!

4/ Iñola ezin konpondu gera
morroi eta nagusiak,
argatik daude une illunak
ta ondoren itxusiak.
Aztu zaizkigu Jaungoikoaren
legeko agindu guziak,
batzuek neurritz kanpora eta
besteak erdi gosiak.

5/ Osasunetik ondo ez dauden
millaka urrikalgarri,
sano gaudenok keja bagera
aiek nola pozez jarri?
Probatu gabe ez leike jakin
egoera orren berri,
bakoitzak berak al duan eran
lagun deiogun alkarri.

6/ Zenbatek ez du bere etxean
pasa bearko Gabonik?
Ez pentsa gero zuetaz iñoiz
aztuta bizi geranik.
Besarkadarik maitekorrenak
bialtzen dizkitzutet nik,
beste urte bat iritxiko da,
ez galdu itxaropenik.

7/ Alkarrentzako gorrotoz dauden
ainbeste anai euskaldun,
begira gure kontzientziak
zer posturetan dauzkagun.
Utzi gaurtikan asarre danak,
egin benetako lagun,
maitasunezko urte berri bat
ia etorritzen zaigun.

8/ Izan gaitezen biotz bigunak,
ez burni edo marmolak,
ez dezaigula iñoiz irakin
gure zaiñetan odolak.
Alaitasunez goza ditzagun
bakoitzak geron kaiolak,
guztiori auxe opa dizute
Oiartzun'dik Manterola'k.

La Voz de España, 1974.XII.22.
Goiz-Argi, 1975. I. 1.

ERANTZUNA

Orain dala zortzi bat urte, Xanti Zabala bertsolariak bertso batzuek moldatu zituen gure jaiotetxeari buruz eta nere bertso jartze-ko moduari buruz eta zerbait era ontan mintzatuaz; eta bertsoz eman nion nere erantzuna:

- 1/ Jainko maitea, doai batzuek
neri eman zizkidatzun,
bertsoa ainbat maite duanak
ori derrigor bear zun.
Ara batzuek, iñork nai balu
irakurri edo entzun,
Zabala orren galdera bati
gaur nai nioke erantzun.

2/ Joan dan asteen zure bertsoak
irakurri nituan nik,
lagun zar bati ezin ukatu
nere borondate onik.
Neregandikan naiz-ta ez irten
balio aundiko lanik,
dakidan pixka azaldutzeko
ez daukat eragozpenik.

3/ Jaiotetxea ustutze orrek
atera zaitu onetik,
lenbizikoa ez da izandu,
beste askotxo lenotik.
Itz auek sarri irtetzen ziran
anaiaren barrenetik:
«Irabazirik etzegok, motell,
emengo gure lanetik».

4/ Zuk badakizu baserri txiki
eta nekosoa zana,
andik aparte lantoki baten
egin bear zuan lana.
Urte guztia neketan pasa
eta alperrikan dana,
nik oso ondo ikusitzen det
anaiak egin duana.

5/ Amasei urte dira ni andik
irtenikan ezkonduaz,
geroztikan maiz joan izan giñan
anaiari lagunduaz.
Oraindik iñoiz bixitatzen det
orma zarrak laztanduaz,
begietara etortzen diran
negar-malkoak kenduaz.

6/ Zuk diozunez, zure aita ere
an jaioa degu noski,
ordutik ona artuko zuan
ainbat aize ta eguzki.
Gizon zintzoa eta umilla,
itz bat bakarrik ez gaizki,
Joxe Antoniok ango berriak
guk bezin ondo dakizki.

7/ Esaten zendun bertsolaritzan
banuala zerbait grazi,
lagun zar Xanti, adarra jotzen
arren etzaitezela asi.
Dakidan pixka nerezkoa da,
au ez liteke erosi,
ni bezelako maixuengandik
askorik ezin ikasi.

8/ Len oso gertu biziak gera,
gaur zerbait urrutiago,
gure arteko maitasun ona
len bezin urrean dago.
Eutsi deiogun umoreari
iñoiz baiño gogorrago,
sendi danari milla zorion,
agur, lagun Xantiago!

Goiz-Argi, 1975. III. 5.

RETEGITARRAK TXAPELDUN

Erasun'go Retegi osaba-illobak ezagunak ditugu pelotarien artean, ezagunik baldin bada. Osaba lenengo maillan txapeldun zegoela, illoba bigarren maillako txapeldun jarri zan. Nik bertso auek jarri nituen orduan:

- 1/ Kanta dezagun, bertsozaleok,
alai ditzagun bazterrak,
pelotariak ditut gaurkoan
gai erabili bearrak.
Guztiok ditut oso maiteak,
ez txapeldunak bakarrak,
baiña oraingoz danen gaiñetik
gora ditzagun naparrak.

2/ Gaur Naparroa'n itzal aundia
daukate eskuz pelotan,
argi ta garbi erakutsiak
ditugu aurtengo ontan.
Modu ortako etorkizuna
ez dago leku askotan,
zarrak sasoian baldin badaude
gazteak ez daude lotan.

3/ Anka ta beso, gerri ta buru,
jardunak dira lanean,
batak bestea besarkatuaz
ordua zetorreanean.
Orra aurtengo bi txapeldunak
sendi baten barrenean,
lenengo maillan osaba eta
illoba bigarreanean.

4/ Juan Inazio, zure asmoak
orra nai bezela bete,
aurtengoakin berdindu dezu
Ilario Azkarate.
Lenen maillako seinata txapela
etxeratuak zerate,
geiagori're ori berdintzen
asko kostako zaiote.

5/ Pelotarien baratz goxoa
gaur zu zaitugu, Erasun,
lendik txapeldun baldin baziñan
orra berri bat nun dezun.
Aurrera, gazte, ea osabari
txanda artutzen diozun,
bear diranak erakusteko
a zer maisua daukazu!

6/ Lengo arbolak sasoi betean,
berriak frutu ematen,
era ortako aukera ez da
nai dan lekuan izaten.
Pelota ainbat maite duan bat
ari zaizute esaten,
ez dakizute zein pozgarri ta
txalogarriak zeraten.

7/ Zuenganako daukadan naia
orra nik adierazi,
anai bezela maite zaituztet
naiz urruti xamar bizi.
Eskeintza auxe egin nai nuke
naiz zuek geio merezi:
milla zorion Retegitarrei,
berdin Julian Lajos'i.

La Voz de España, 1975. V. 6.
Goiz-Argi, 1975, V. 28.

PELOTA, EUSKAL JOKOA

Bertso-jartzaleentzat txapelketa bat eratu zuten, orain dala zortzi bat urte. «Pelota, euskal joko» jarri ziguten gaia. Xalbador zana atera zan txapeldun. Nik ondorengo auek jarri nituen:

- 1/ Gipuzkoa'ko Euskal Pelota
Alkarteako anaiak
aurten betetzen omen dituzte
beren urrezko eztaiak.
Ori dala-ta jarri dituzte
bertsoak jartzeko gaiak,
bertsoen bidez bijoazkie
nere zorion alaiak.

2/ Pelota euskal jokoa dala
gaur jarri diguzute gai,
euskaldun danak or daude orain
gure erantzunaren zai.
Jakintsuren bat naizenikan nik
ez nizuteke esan nai,
baiña, kristauok, gure pelota
euskal jokoa dala bai.

3/ Joko garbi ta txukunik bada
pelota degu benetan,
euskal oiturak dauzka berekin
bere jokera danetan.
Euskaldun amen seme jatorrak
joko-leku geienetan,
zenbat landare sortu ote da
gure lur maite onetan?

4/ Euskal jokoeak ezaugarri au
beti berekin daukate,
euskaldun askok diru-jokoan
grña aundia baitute.
Ori ezean kirol etxeak
nola ainbat aldiz bete?
Pelota euskal jokoa degun
ortatik kontuak ate.¹

---

¹ Ate: atera.

5/ Partiduren bat iñoiz danean
igande-eguardian,
abade jaun bat an jarriko da
joko-lekuan erdian.
Amabietan orazio bat
danok euskera garbian,
zein ikuspide politak dauden
euskal jokoak nor dian.

6/ Badago beste argibide bat
errez konturatzekua,
baietz aitortzen didazutela
jarriko nuke lepua.
Baldin pelota ezpalitzake
benetan euskal jokua,
telebistean sarriagotan
izango luke lekua.

7/ Bertso batzutan naiz nik agertu
ulertutzeko ainbeste,
oraindik dana garbi dagonik,
arren, etzazutela uste.
Euskera eta pelota dira
benetan senar-emazte,
pelotariak zeraten danok
oien semeak zerate.

- 8/ Alkandora ta praka txuriak,
oiñetakoak berdiñak,
batzuk gerriko gorriarekin,
besteak berriz urdiñak.
Pelotari ta pelota dira
larros eta krabeliñak,
euskera eta Euskalerrria
loretxo oien jardiñak.
- 9/ Euskalerrrian bakarrik ez da
jardin eder au loratu,
leku geiotan badaude onak,
au ez nezake ukatu.
Baiña onoko itz au esaten
ez naiz oraindik nekatu:
pelota euskal jokia dala
naiz erdaldunak jokatu.
- 10/ Esku, remonte, xexto ta pala,
zenbat oitura pozgarri,
bakoitzak bere trebetasuna
erakutsiaz alkarri.
Pelotari on baten doaiak
nik ezin nezazke neurri,
nere iritziz oietzek dira
euskal jokoen oiñarri.

11/ Euskal Pelotan Alkarteako
langille agurgarriak,
amabi bertso ortxe dijoaz
gai polit orri jarriak.
Al dan garbien azaldu ditut
nik dakizkidan berriak,
orain artako dagon epaiak
artuko ditu neurriak.

12/ Agur, Alkarte txalogarria,
jarrai gogotsu lanean,
pauso bikaiña eman dezute
pelotaren izenean.
Gure bertsoak ontzat badatoz
zuen Alkartasunean,
berriro ere agindu lasai
zeuek nai dezutenean.

La Voz de España, 1975. VIII. 8.

Goiz-Argi, 1975. VIII. 27.

Pelota, euskal jokoa liburua, urte berean Donosti'ko Aurrezki Kutxa Munizapalak argitaratu eman.

NAPARROA'KO EUSKAL KIROLARIAK

Beste batean, «Naparroa» jarri ziguten gaia bertsoak jartzeko. Nik Naparroa'ko berri gutxi nekien eta, Naparroa'ko euskal kirolariak gai artuta, ondorengo auek moldatu nituen:

1/ O, Naparroa, zugana nator
alaitasunez beterik,
umoreari zuk ez diozu
iñoiz itxitzen aterik.
Ez-jakin batek ez dauka iñoiz
ezer asko egiterik,
borondatea agertutzeak
ez du egingo kalterik.

- 2/ Euskal jokoak zaizkit gogozko
euskaltzalea izanik,
ta ez det uste leku txarrera
abiatua naizenik.
Naparroa'ri etzaio falta
euskaldun joko-gizonik,
oietxek bertsoz goraldutzeko
asmoak artu ditut nik.
- 3/ Euskal jokoak maite ditunak
pelota nola ez maite?
Ta Naparroa'n jolas eder au
oso goian daukazute;
or danetikan dago aukera
esku, pala ta remonte,
beartutzean danak ederki
dantzatutzen dituzute.
- 4/ Iru edo lau napar badatoz
pelota-joko guzita,
poztu zindezke zeure semeak
era ortan ikusita;
jai eta aste plazarik plaza
nagikeriak utzita,
ikusle danen atsegingarri
erropa zuriz jantzita.

5/ Aizkora degu beste joko bat
polita eta bikaiña,
ta ontan ere Naparroa'kin
dantzatu bear mingaiña.
Aizkoran maixu arrigarriak,
egurra nai duten aiña,
zarrak gainbera asi baiño len
beti badator ordaiña.

6/ Nere gogoan iru edo lau
berdingabe izan dia:
Garziarena, Berekoetxea,
Latasa ta Astibia;
oien izenak galdu baiño len
or sortu da Mindegia,
mundu guztia desapiatu,
kontrariarik gabia.

7/ Korrikarako naparrak beti
izan dute berezkoa,
gaur orren baju aurkitutzea
ez da gauza legezkoa.
Nun dezu orain urte batzuek
zendunaren ordezkoa?
Oraindik danok gogoan degu
Txikito Arruiz'koa.

- 8/ Iñoiz laisterka asitakoan
beste norbaitekin neurtzen,
nere begiak ari begira
iñoiz etziran aspertzen.
Gaurko gazteak ezpadigute
arreta geiago artzen,
zaill izango da Euskalerrian
aren moduko bat sortzen.
- 9/ Orain artean Naparroa zan
arrijasotzalle gabe,
erdipurditan ibiltzekero
geldirik egonda obe.
Leitza aldean mutil koskor bat
asi zan lanean trebe,
orain artean ezpazenduan
gaur bazera baten jabe.
- 10/ Karga jasotzen arrigarriak
izan dira zenbait mutill,
berdingabe bat sortu zaigula
aitortu dezagun umill;
nola zilindro, ala kuadro,
kubiko edo borobill,
orain arteko marka guztiak
ankaperatuaz dabill.

- 11/ Entzule maite, uste al zendun
kristau bat orren gazterik
ogei arrua bizkarreratzen
zeure begiz ikusterik?
Ta berreun kilo esku batekin
jasotzera irixterik?
Garai batean olako gauzik
etzegoan sinisterik.
- 12/ Zugandik gauza aundiagoak
entzungo ditugu aurki,
naiago nuke zure izena
nola goraldtu baneki.
Jainkoak emandako doaiak
alperrik zertan eduki?
Egindakoa or gelditzen da
bejondaizula, Iñaki.
- 13/ Naparru maite, jaso itzazu
nere bertso ta kantuak,
poztutzen naute zure oiturak
eta zuen talentuak.
Maitatzen ditut seme kementsu
oien guraso santuak,
muskill mardulak bota zituzten
zugaitz zar oien mentuak.

14/ Agur, Naparru biotzekoa,
agur millaka naparri,
izan benetan euskaltzaleak,
izan beti Euskalerra;
zabaldu gure euskal jolasak,
eutsi oitura zar orri,
biotzez auxe eskatzen diot
San Frantzisko Xabierri.

ZORITXARREKO EZBEARRAK

Orain dala urte batzuek, Arragua auzoko Agerre-zar baserriko mutil gazte bat il zan kamioko ezbearrez. Ondore artan, bere koñadu Bernardo Manterola etorri zitzaidan, aren illobi gañean jartzeko bertso baten eske. Nik ez nuan ondo ezagutzen mutil ori; oso euskaltzalea eta bertsozalea zala esan zidaten. Orduan nik, bertso baten lekuan, onoko iru auek bialdu nizkion, iru oietatik bat beurek aukeratu zezaten.

- 1/ Ez bear batek itxi zituen
munduko nere ateak,
ainbeste lagun or utzi ditut
begiak malkoz beteak.
Zeruko Aita, barka itzazu
nik egindako kalteak,
agur, guraso biotzekoak,
agur, senide maiteak.

2/ Jaunak gazterik dei egin zizun,
ain zendun bizi laburra,
ezbear batez odol gorritan
estali zenduen lurra.
Euskal oituren zalea ziñan,
biotz bigun ta xamurra,
argatik bertsoz egin dizugu
munduko azken agurra.

3/ Euskal abesti eta bertsoak
bere gogozko ziraden,
orregatikan asmo eder bat
sartu zait biotz barrenen.
Bertso batean otoitz goxo bat
idaztera noa emen:
Jaunak Beregan jaso dezala
beti-betirako, amen.

BILINTX ZANAREN OROIMENEZ

1976'garren urtean bete ziran eun urte, Bilintx bertsolari aundia il zala. Ori zala-ta, «Bilintx-urtea» izenean jai-aldi asko ospatu ziran Donostia'n.

Bertso goxo eta atsegin asko jarri zituen Bilintxek bere denboran, beti lorez-lore ibiltzen zan erlea bezela. Irakurri ditugun aren bertsoak ala adierazten dute beintzat.

Urte artan, «Bilintx-urtea» gai artu ta beste bertso-jartzalle geienak bezela, nik ere eskeñi nizkion nere aleak.

- 1/ Anai-arreba bertsozaleok,
astera noa lanean,
urtebeteko ixillaldia
igaro ondorenean.
Zuen begiak gozatu nairik
borondate onenean,
bertso batzuek jartzera noa
Bilintx zanan izenean.

- 2/ Bilintx urtea ospatzen degu
aurtengo urte guztian,
ori dala-ta jaialdi asko
jarri dira Donostia'n.
Bertsolariak bertsoak jartzen
batian eta bestian,
nik ere zerbait esan bearra
badaukat nere ustian.
- 3/ Berdin gabeko doaia zendun
mundura sortu ziñandik,
amoriozko lore politak
zabaldu ziran zugandik.
Eun urte luze igaro arren
joan ziñala emendik,
zure izena eta bertsoak
emen dabilta oraindik.
- 4/ Maitasun-gaiak zitun gogozko
ain maitekorra izanik,
etzazutela uste ni ere
gauz orren etsai naizenik.
Bide ortatik jarraitzeakin
ez legoke zer esanik,
samingarri da, baiña lur ontan
gaur ez dago maitasunik.

- 5/ Itxi ziraden zure begiak,
kendu zituzten Fueruak,
illundu ziran Euskalerriko
itxas, mendi ta soruak.
Etorri ziran etsai gaiztoak,
agur gure aingeruak,
orduko zure bertsoen orde
gaur burruka ta tiruak.
- 6/ Lorezko kantuz alaitu zendun
zuk Euskalerra guztia,
ai, zure ezpain goxo aietan
beti bazegon ezta;
maitasun-bertsoz beterikan zuk
utzi zendun Donostia
sarritan dago negar-malkoaz
eta odolez bustia.
- 7/ Egiak garbi aitortutzeko
zertan bear degu lotsa?
Itzez guztiok jostaille gera,
obraz ezpata zorrotza;
argatik dabil ainbat burruka
eta ainbat eriotza,
mingaiña degu oso biguna,
altzairuzkoa biotza.

- 8/ Emen guztiok degu arrazoi
bakoitzak bere ustetan,
«Ni pekatari» ez dakit zertan
ikasi gendun gaztetan.
Armak lanean, mendi, kamio
eta erriko pestetan,
errugabeak pagatu bear
amarretatik bostetan.
- 9/ Geure izkuntza goraldtu utsez
garrotea bizkarrean,
geure pitxia zabaltzerik ez
geure begien aurrean.
Ematen degun pauso guztia
etsaiaren beldurrean,
begira nola bizi geraden
geu jaiotako lurrean.
- 10/ Gure lur ontan zenbait aitonek
barruan daukaten miña,
bizi dirala beren pitxia
emen ikusi eziña.
Al dan azkarren loratu bedi
Euskalerriko jardiña,
danen aurrean zabal dezagun
geurea dan ikurriña.

11/ O, biotzeko gure Donosti,
Bilintx zanaren seaska,
nere eskuan dabillen lumak
egin du zenbat lardaska;
neurritz kanpora ote dabillen
badaukat naikoa kezka,
utsegin badet zugana nator
barkazioa galdezka.

12/ Bertso-jario jarraitu dezan
Bilintx zanan iturriak,
nik ale auek eskeintzen dizkat
bere gorantzan jarriak.
Danok deadar egin dezagun
urratuaz eztarriak:
Gora Donosti berdingabea
ta gora euskal erriak!

La Voz de España, 1976-VIII-14 eta 15

XALBADORREN ONDOEZA

Bolara batean ekaitz-aldi gogorra izan genduen, bertsolari aundi batzuen ondoezak ziralata. Lenengo Uztapide zanari gertatu zitzaion bertso kantatzeari utzi bearra. Ondoren Manuel Lasarte'k egin zuen ixil-aldi bat naiko luzea, gaur zorionez berriro Euskalerrian zear kantari baldin badabil ere. Eta geroxeago Xalbadorri etorri zitzaion ondoeza. Biotza gaixotu zitzaion. Ori aski ez dala, zugaitz-adar batek begia zauritu, eta naiko beldur betiko galduko ote zitzaion. Ori zalata, nik bertso auek eskeñi nizkion:

- 1/ Berriro ere badet neregan
bertso jarzeko bidia,
ta orain ere bertso illunak,
auxen dago komeria!
Beartsuentzat sarritan dago
era ontako saria,
begi batekin gelditu zaigu
Xalbador bertsolaria.

2/ Joan dan asteko *Goiz-Argi*'tikan
jaso nitun albisteak,
bertsolaria maite dunantzat
benetan berri tristeak.
Euskaldun danok goibeldu gaitu
zuri begia ixteak,
ez dizu noski miñik emango
ni bertso jartzen asteak.

3/ Beraz gaizkille izandu dana
arbola baten adarra,
txarkerirako edozer gauzek
beti badauka indarra.
Zer naigabea emango zizun
betiko gorde bearra
ainbat urtean zuri argia
egiten zizun izarra!

4/ Ezbear ori aski ez dala
orain biotzetik eri,
ene, Xalbador, zure gorputzak
badauka naiko komeri.
Al dan azkarren uxatu dedin
zure gaixotasun ori,
beso zabalik eskatzen diot
zeru-lurren Jabeari.

5/ Euskalerrria ainbat urtean
zuk serbitu dezu jator,
zu maitatutzen etzaituanik
lur ontan ote da iñor?
Gertakizun au entzun ondoren
auxe galdetzera nator:
len Uztapide, gero Lasarte
ta orain berriz Xalbador?

6/ Gure biotzak nola poztuko
jarririk zenbait enpeiño,
aundinai eta arrokeririk
etzenduan egundaiño.
Ixilik egon naiago dezu
ezer gaizki esan baiño,
goxoa eta xamurra zera
burutik oiñetaraiño.

7/ Euskalerrriko anai-arrebok,
entzun guztiok batean,
gaixorik dagon anai orretaz
arren! erruki gaitean.
Gure morrontzan ibili zaigu
ez dakit zenbat urtean,
bere biotzan ondasun dana
guretzat eman artean.

8/ Emen aurpegi eman bearra
dago datozkigun gauzei,
zaitu ditzagun geren buruak,
utzi deiegun jolasei.
Agur, Xalbador, al dezunean
zatoz guregana lasai,
zu ainbat maite zaitugun danok
emen egongo gera zai.

La Voz de España, 1976-VIII-29.
Goiz-Argi, 1976-IX-11.

BERRIRO ERE GABON-JAIAK

Orain dala zazpi urte Gabonetan jarritako bertsoak datoz ondoren. Beste urte bat geiago bizkarrean, bañan ala ere umore ona nik beintzat. Zori txarrez, danontzat ez da alaitasunik izaten, jai oiek iritxi arren. Aiek ere gogoan nituala moldatuak dira.

1/ Orra berriro Gabon-jaietan
urte bat geiagorekin,
zer buruzpide etorri zaidan
nai al zenduteke jakin?
Zer egiñikan ez neukan eta
bertso jartzeari ekin,
aberastasun auxe badaukat:
umore ona nerekin.

- 2/ Gabonak eta Eguberriak
beti dira nabarmenak,
urte guztiak dituan gau ta
egunik pozgarrienak.
Gozatzen dira gure gorputzen
eta animen barrenak,
zer esan berriz urte guztian
bein etxera datorrenak?
- 3/ Naigabe aundiz aitortzen diet
zenbait mutil da neskatzki,
badakizute guk ez degula
zuentzat aterik itxi;
zoritxarrean, baditugu, bai,
eta gaiñera ez gutxi,
etxeratzerik ez daukatenak
naiz Gabon-jaiak iritxi.
- 4/ Gaitz maltzuraren mendean dauden
millaka urrikgarri,
ezbearretan zauritutako
beste ainbeste elbarri,
Gabon atsegin zoragarri au
naiz-ta berriro etorri,
aientzat ez du pozikan eta
alaitasunik ekarri.

5/ Gaur egon arren oso indartsu,
sasoiko eta gordiña,
pentsatu gero gerta leikela
biarko gorputz egiña.
Erabiliko ote genduke
ainbat gorroto ta griña,
zein ezerezak geran pixka bat
konturatuko bagiña?

6/ Negu beltzean sartuak gera,
urte zarra azkenetan,
zure errua ez izan arren
mingotza ziñan benetan!
Naigabe latzak utzi dituzu
gure lur maite onetan,
askok gogoan izango zaitu
beren biotz-barrenetan.

7/ Zarrak agurra egin orduko
berria gurekin dago,
etorkerari begiratuta
gero ta itxusiago;
pake santuan konpondu baiño
alkar txikitu naiago,
kristaua ez da errespetatzen
zakurra baiño geiago.

8/ Gure biotzak loturik daude
griña gaiztoaren katez,
alkar maitatuz asko liteke,
gorrotoarekin batez.
Etsai faltsoak jabetu dira
daukagun zentzu arloitez,
Belen'en jaio zizñan Aurtxoa,
gutaz errukitu zaitez!

9/ Gure errua baldin badegu
aitortu: Ni pekatari;
jaso biotza, egin irripar,
ez malkorikan ixuri.
Zoriona ta alaitasuna
zabaltzen ditut kantari,
eta azkenik besarkada bat
Euskalerra guztiari.

La Voz de España, 1976-XII-26.

GABON-EGUBERRIAK

Berriro ere emen ditugu jai zoragarri auek gurekin. Bañan urteroko leloa: ezbearrak, eriotzak, lanik ezak, naigabea bazter guztietan. Alaitasunik eta pozik ez, Gabon-jaiak ospatzeko.

Ori dala-ta orain sei urte jarritako bertsoak datoz ondoren:

- 1/ Bertso batzuek nai dituanak entzun edo irakurri, une ontako nere asmoak ez dira gaizki etorri; berriro emen dira Gabonak, gaiñean da Eguberri, nere agurrik maitekorrenak ainbat euskaldun jatorri.

- 2/ Urteak azken egunak ditu,
agur egin dezaiogun,
bakoitzak berak jakingo degu
zer moduz igaro degun.
Bizi-eziñak, buru-austek,
ezbearrak gau ta egun,
atseden eta pozikan gabe
orrenbeste biotz bigun.
- 3/ Zenbat alargun, zenbat umetxo,
malko gorriak boteak,
zenbat guraso, zenbat senide,
naigabe aundiz beteak;
miñ ematen du bere maitea
betiko eramateak,
atsekabeen zuen lagun naiz,
anai-arreba maiteak.
- 4/ Millaka lagun lanikan gabe
itxaso ta legorrean,
gero ta zama astunagoak
beartsuen bizkarrean;
palako eta musu eskeiñi,
gero danba muturrean,
ez ote gera bodegan sartu
gora igo bearrean.

5/ Askotan pozez egonak gera
Gabonak inguratzean,
aurten malkoak irtengo dira
askoren matrail-ertzean;
ikusi eta entzuten danaz
pixka bat oroitutzean,
maitasun-itzak mingaiñean da
gorrotoa biotzean.

6/ Utzi ditzagun kontu illunak,
naiz izan egi sakonak,
naigabe asko berekin dauka
trantze oietan dagonak.
Poztu, aurtxo, poztu, sasoiko,
poztu, aiton da amonak,
merezi duten gozotasuna
izan dezaten Gabonak.

7/ Ez da ekaitzik denbora ona
ondoren ez duanikan,
eta guk ere ez dezagula
galdu itxaropenikan;
arnas berri bat datorkigula
Jesus Aurtxoagandikan,
guztiori auxe opa dizutet
biotz barren-barrendikan.

La Voz de España, 1977-XII-24.

MITXELENA'RI OMENALDIA

Donosti'ko Turismo-etxeak badu oitura txalogarri bat, urtero bertsolari bat omentzeko. 1978'an, Mitxelena'ri tokatu zitzaionean, urte geienetan bezela an nintzan ni ere, ta bai egun bikaña pasa ere. Bertsotik eta jan-edanetik bapo aseta etorri nintzan etxera. Egun batzuek lenagotik, zorionduaz, onoko bertso auek eskeñi nizkion:

1/ Gaur bai lanean asi naizela
gogoz eta maitasunez,
zerbait oroitu bearra zegon
Mitxelena'ren omenez.
Biok Oiartzun berean eta
urrean bizi geranez,
bertso batzuek eskeintzen dizkat
milla zorion emanaz.

- 2/ A zer oitura txalogarria
daukagun gure lurrean:
bertsolari bat omendutzea
urtero danen aurrean;
euskal sendi bat alkaturikan
anaitasun ederrean,
egun alai bat pasatzen degu
gure Donosti zarrean.
- 3/ O, Mitxelena, iritxi zaizu
egun gogoangarria,
or ikusten da bertsolariak
izan oi duan neurria.
Zurekin gera bertsozaleok,
zurekin Euskalerra,
txalotu nairik agortzen ez dan
zure bertso-iturria.
- 4/ Erririk-erri bertso-jario
asi ziñan zu gazterik,
zenbat lekutan jarduna zeran
ez dago adierazterik.
Euskalerra etzeukan zor au
ordaindu gabe uzterik,
gaur ez daukagu zugaran bilduta
eskerrak eman besterik.

5/ Izar argi bat azaltzea zan
munduko zure jaiotza,
Euskalerrian ezaguna da
Mitxelena'ren abotsa.
Bertsotarako sentitzen dezu
oso doai aberatsa,
gizon bezela begiratuta
aingeru baten biotza.

6/ Urte askotan jardun dezute
laiño beltzez tapatuta,
gogorik gabe, gezur kontari,
egiak debekatuta;
txibato edo izpiak nunai
magnetofonak artuta,
zintzilik egon bear luteke
lepotik ondo lotuta.

7/ Entzulearen zenbat egarri
ote dituzu aseak?
Bertso sakonak, jostalariak,
laburrak eta luzeak,
iturri ortan aurkitzen dira
nai diran neurri klaseak,
zuri entzuten une goxoak
sarritan ditut paseak.

8/ Maitasun auxe eskeiñi nai-ta
nola azaldu ez nekiñ,
gogozko lana nola baitedan
bertso jartzeari ekiñ.
Jaunak nai badu, jaialdi ortan
or izango naiz zurekiñ,
bein da berriro milla zorion,
agur, lagun Joxe Joakiñ.

La Voz de España, 1978.I.20.

NERE ILLOBA BATEN EZKONTZA

Orain dala bost urte, San Juan egunez,
nere illoba baten ezkontza zala-ta, Guadalupe'ko eleizan ondoko iru bertso auek kantatu nituan:

- 1/ Biotza daukat pozez beterik,
itz goxoak ezpaiñetan,
bi izar eder daude aurrean
ain ordu atsegiñetan.
Alkarganako maitetasuna
aitortu dute ziñetan,
ain maite degun Guadalupe'ko
gure Amaren oiñetan.

2/ Gazte maiteok, lotu zerate
maitasunaren katean,
bizi berri oi izan dedilla
Jaunaren borondatean.
Eskari auxe egiten det nik
aldare santu batean:
uztarri oi ez dedilla autsi
bizi zeraten artean.

3/ Jaso nigandik milla zorion
jaso zuzen-zuzenean,
barka zazute uts egin badet
nere eginkizunean.
Ama laztana, eskatzen dizut
gazte oien izenean:
urte askoan gorde itzazu
gutzizko maitasunean.

ANDIK URTE BETERA

Len goraxeago nion nere illoba oien ezkontzak eman zuan bere frutua, eta ezkontzatic urte betera, berriro San Juan egunez ospatu genduan bataioa.

Orduan, nere anaia aitondu zala-ta, aurtxo orri lo arrerazteko kanta dezaion, ondoko iru bertso auek bialdu nizkion:

- 1/ Etzazula, arren, negarrik egin
emen naiz aldamenean,
zure negarrak min ematen du
nere biotz barrenean.
Seaskatxoan jarriko zaitut
patxarik ederrenean,
berriro biok jostatutzeko
esnatzen zeradenean.

- 2/ Nekatu zera ta logaleak
begirik ezin ireki,
bañan alare lo egiteko
zuk ez gogorik izaki.
Esnatutzean artuko zaitut,
ez bildurrikan eduki,
atseden pixkat komeni zaizu,
lo egin zazu, Iñaki.
- 3/ Nere begien izar argia,
ur bedeinkatuz bustia,
nere biotza berotzen dezun
benetako eguzkia,
lore mardulen zumo goxotik
sortu zinduzten eztia,
bertso auekin eskeintzen dizut
nere maitasun guztia.

OPORRALDIA

Gaur geienak, edo al dutenak beintzat, urteko beren oporraldiak, Euskalerritik kanpora pasatzeko zaletasuna daukate. Urte guztian emen aurreratutako pezetak kanpo-errietara eramane eta an utzi. Nik nere oporrik geienak mendi gañeko eta itxas-ertzean arroka gañeko eguzki eta aize garbia artuaz pasatzen ditut; bañan Euskalerrian. Orain dala urte batzuek, nere oporraldi edo jaietako joerak eta orduko emengo giroa gai artuta jarritako bertsoak datoz:

- 1/ Bertsozaleok, atera noa
zuentzat zerbait esaten,
lantokitikan urteko jaiak
nola eman dizkiguten.
Orain bezela jarraitzen badu
egualdi onak egiten,
mendi gaiñetik mendi gaiñera
pasa nai nituzke aurtan.

2/ Ibai guztitan ustel-usaia,
keatz beltza tximinitan,
osasunaren ondoez asko
ortatik datoz erditan;
gaur mendi baten gainean gaude
eguzkiaren argitan,
ea pixka bat garbitzen geran
emengo aize garbitan.

3/ Une auetan Eskas'en gaude,
Artikutza'tik urrean,
etxe txiki bat taberna gisa,
kamioa bazterrean;
ezertarako kezkarik gabe
ain patxara ederrean,
bertso auetxek idatzi asmoz
exeria naiz lurrean.

4/ Urri da, baiña biltzen ditugu
xixa ta gibelurdiñak,
zugaitz ostoan babes gozoan
lur mardulean egiñak;
andreak berriz kamamilloak
kentzeko tripako miñak,
ai, auek leku zoragarriak,
auek ordu atsegiñak!

- 5/ Emen ez dago kezko poterik
eta gomazko pelotik,
emen ez dago bala ta bonba,
pistol eta metrailletik.
Gerra bizian ibilli gera
amabost egun aurretik,
aiek pixka bat aztutzearren
aldegin degu erritik.
- 6/ Errenderi ta gure etxeak
tarte txikia daukate,
erri artako gertakizunak
danok entzun dituzute.
Mendian iñoiz usoen gisa
pasa degu astebete,
oraingo ontan ezurretara
beldurra sartu digute.
- 7/ Kamio danak ondo itxiak
arbolez edo egurrez,
erriko kale danak beteak
eiztari edo zakurrez;
zenbait aiton da amona gaixo
naigabeturik negarrez,
beren etxeko leioetatik
begiratzeko beldurrez.

8/ Auxe pentsatzen egoten nintzan
askotan nere artean:
ainbeste arma ta ainbeste tiro
zertako erri batean?
Artzaiak eta ardiak nola
biziko dira pakean,
otsoak sartzen baldin badira
artaldearen tartean?

9/ O, Euskalerra biotzekoa,
ez dezu egun bat onik,
nola ez degu negar egingo
zu ain maitea izanik?
Bukatutzeko, anai maiteak,
au eskatzen dizutet nik:
txarrak ondoren ona dakarki,
ez galdu itxaropenik.

La Voz de España, 1978.VIII.5.

ARRIJASOTZALLEAK TOLOSA'N

Orain dala urte batzuek, Arrua'ko Ostolaza eta Asteasu'ko Iraola'ren arteko joko bat jokatu zan arri jasotzen, Tolosa'ko zezenplazan. Apustu gogorra izango zala uste zuen jendeak, bañan etzan ala gertatu. Ostolaza'k errex menderatu zuen, beste asko egin dituen bezelaxe. Nik orduan onoko bertso auek moldatu nituen:

- 1/ Korpus egunez gure zai zegon
Tolosa'ko zezen-plaza,
ikuskizun bat zegoen bertan,
gaiñera euskal jolasa.
Bi gizon auek ikusi gabe
nola egun ura pasa:
Astiasu'ko Iraola ta
Arrua'ko Ostolaza?

2/ Ar bat bazegon oien barruan
bi edo iru urtean,
etzeuden lasai bitan onena
zein zan probatu artean;
tratu gogorak artu ondoren
iru bat illabetean,
bat zeruetan gelditu zaigu,
bestea laiño tartean.

3/ Ostolaza'ren jarraitzalle bat
nola ez leike arritu?
Gizon txikiak ainbeste kemen
nundik ateratzen ditu?
Orra berriro galtzea zer dan
ez dakiala gelditu,
guk ez diogu iñoiz ematen
merezi ainbat meritu.

4/ Iraupen edo zailtasunean
berdin gabea zera zu,
zure pixuko gizon batentzat
indarra sobra daukazu;
buru argia, plaza-gizona,
danak zeurekin dituzu,
bada oraindik zerbait geiago:
Luis Atxega zure maixu.

5/ Jokoa egiten bai al da iñor
onek aiña dakianik?
Ez det esan nai jokaturtean
ez dula egiten lanik.
Saiaturteko etzaio palta
orri borondate onik,
danean dala arrigarria
garbi aitortutzen det nik.

6/ Aztutzen zail dan markak or daude
zuk egindako lanetan,
apustu eta txapelketara
iñoiz irten zeranetan.
Danak mendean artu dituzu
jokaturtako danetan,
txikia deitzen dizugu baiña
aundia zera benetan!

7/ Zoriontzen det Ostolaza ta
zoriontzen det Arrua,
gaur atera du aspalditxoan
barruan zeukan ar ua.
Txikia, piña, apala izan,
ez aundia ta arrua,
jostailu gisa dantzatzan ditu
orrek amabi arrua.

8/ Apustu danen berri ematen
Erri Irrati Loiola,
Euskalerrian ainbat mesede
egiten duan kaiola.
Bitatik batek galtzaille bear,
beti gerta oi da ola,
beste egun bat iritxiko da,
zorionak, Iraola!

El Diario Vasco, 1979. VI.24.

ERNIO MEDIKO ALBISTEAK

Orain dala ogei ta lau urte igo nintzan lenengo aldiz Ernio mendi gañera.

Geroztik, ogei ta bat aldiz iritxi naiz, eta aurten ere, Jainkoak lagun, joan nai genduke.

Iraillaren lenengo igandean degu oitura joateko, egualdi txarren bat izan ezean beintzan.

Garai bateko oitura on asko galdu egin dira an ere.

Len, Gurutz-bide edo Kalbarioak esanez, danok otoitzean igotzen giñan mendi-gain zoragarri artara, eta pixkan-pixkan galdu egin da oitura ori.

Ori dala-ta, orain bi urte, andik beera abiatzerakoan, otoitzen ordez ondoko iru bertso auek eskeñi nizkion:

1/ Zori txarrean ez daude orain
garai bateko kontuak,
ixildu ziran orazioak
ta kalbario santuak.
Zuentzat ditut sortzen zaizkidan
itz goxo eta kantuak,
gizaldietan emen zaudeten
gurutze bedeinkatuak.

2/ Gaur ogeigarren aldiz bildu naiz
Ernio'ko gurutzean,
au nere poza ta atsegiña
zugana inguratzean!
Ikusten dezu zer maitasuna
dagon nere biotzean,
begiak malkoz bustitzen zaizkit
zugandik abiatzean.

3/ Berriz e laister gera zurekin,
azkar joan oi da urtea,
ta ortarako naikoa degu
zuk ala nai izatea.
Zure laguntza izan ezkeru
badegu borondatea,
agur, gurutze bedeinkatua,
agur, Ernio maitea!

ARTALDEA GUTXITZEN

Urte batzutan koadrilla aundia joaten giñan Ernio'ra. Baiñan pixkan-pixkan bakan-tzen joan gera eta azken urte auetan nere lagun Rafael bere emaztearekin eta ni nerearekin laurok gabiltza.

Nere lagun Rafael au ibilkari aundia da, errex ibiltzen dana, nik baño urte batzuk geiago izan arren. Anima apartatuta, mendi-beor oietakoa. Izerdi aundirik atera gabe egiten du orrek Ernio'ko joan-etorria.

Zizurkil'en dauka bere lan-tokia eta ondo daki alde artako txokoen berri.

Azken urte auetan Billabona edo Zizurkil aldera jeixten gera bazkaltzera eta, len esan bezela, orko txokorik onenak nun dauden ondo daki Rafaelek.

Aurten bi urte, bere urtebetetze-egunez tokatu giñan, irailaren 6'ean ain zuzen, eta bazkalondoan ondoko iru bertso auek eskeñi nizkion:

- 1/ Ez dek erreza au baño leku
politago billatzea,
ikusten diat zer balio dun
txokoak ezagutzea.
Ez ote zaiguk laguntzen ari
Ernio'ko gurutzea?
Bapo ospatzen ari gaituk gaur
ire urte betetzea.
- 2/ Ire oin oiek nekezko pausoik
ez ditek iñoiz lurrean,
mendi aldean ez dek erreza
ibiltzen ire aurrean.
Gaztetzen eta sasoitzen ai aiz
zartzen ari bearrean,
urtien kargik ez dek nabaitzen,
motell, ire bizkarrean.
- 3/ Lagun maiteak gaituk gu biok
ta gañera aspalditik,
amaika ordu paseak biok
ezagutu giñanetik.
Gerra aundirik ez dek zabaldu
i eta nere artetik,
bein da berriro milla zorion,
Rafael, nere partetik.

ERRIKO PESTAK

Bai; San Esteban jaiak ditugula ta erriari edo erritarreri eskeintza txiki bat edo agur bat egin asmotan asi naiz.

Erriko pestak, gutxi edo geiago, geienak alaitzen gaitu. Baiña danak ez, zori txarrez; esate baterako, gaixo-etxetan edo beren etxetan gaixorik daudenak, espetxetan eta soldadu daudenak, atzerrietan bizi diranak, eta abar eta abar. Oientzat ez dago alaitasun eta pesta-giro onik.

Beste guztien artean oiek danak agurtu nai nituzke; gañera bertsoan egin nai nuke ere agur au.

Esan bear dizuet denbora luzean bertso jartzeari utzita egondu naizela; eta, jakiña oso atzendurik nagola. Bolara batean bertso-mordoa jarri banuan ere, gero utzi egin nion, zabartu egin nintzan. Uzten errezago da, berriro asten baño.

Danon gustorik ez det egingo. Jakiña, barentzat ondo datorrena, besteentzat gaizki baidator. Bañan besterik gabe bertso tara nijo:

- 1/ San Estebanak emen ditugu
erriko pestak gañean,
alaitasuna maite degunok
asi gaitezen lanean.
Errian zerbait agertu dedin
Manterola'n izenean,
bertso auetxek eskeintzen ditut
borondateik onenean.

- 2/ Zabarkeri bat egin zitzaidan
doai edor onen jabe,
orain ez dakit jarraitu edo
ixiltzea nuken obe.
Jakiña dago gaur ez nagola
len negoen bezin trebe,
lau urte t'erdi pasa baidituz
bertsorik moldatu gabe.

- 3/ Poztutzen naute aiton-amonak
eta aurtxoak ez gutxi,
ongi etorri senar-emazte,
ainbat mutil ta neskatxi.
Urte luzea pasa ondoren
orra berriro iritxi,
ta Oiartzun'ek San Estebani
ezin aterikan itxi.

- 4/ Erria txukun, kalea apaiñ,
orra jaien etorrera,
naiz-ta sarritan geure artean
egon milla gora-bera.
Ikusirikan kristau askoren
bizitzako egoera,
biotz bigunak ditugun danok
asko naigabetzen gera.
- 5/ Aztu antzean baztarturikan
dauzkagun aiton-amonak,
zenbat umetxo, zenbat sasoiko
gaitzaren mende daudenak.
Al dan moduan izan ditzagun
oiekin artu-emanak,
danon pozgarri izan ditezen
aurtengo San Estebanak.
- 6/ Atzerritatik etxeratzerik
askok ez dute izaten,
aiek ez dute gure lurreko
soñu goxorik entzuten.
Beren erria malkoz bustirik
egun batez utzi zuten,
al zan lekura jo egin bear
bizia maite bazuten.

7/ Kartzela edo espetxeetan
dauden anai-arrebari,
bertso pare bat idazten dizkat,
ez det jardun nai kantari.
Ez bainioke kalte egin nai
len ain goibel dagonari,
eta or ez da eguzkirikan,
ekaitz gaiztoa ugari.

8/ Biotzez beti zuekin gaude,
garbi nai degu azaldu,
ta erriaren samintasuna
bertso auetan bialdu.
Giltzez itxirik dauden atepak
ezin ditugu zabaldu,
beste egun bat iritxiko da,
ez itxaropenik galdu.

9/ Urrutietan soldadu dauden
erriko mutil gazteak,
bakarren batzuk etorko dira,
an egon bear besteak.
Poztutzen gaitu geure semeak
etxeratzen ikusteak,
eta barrengo maitasun ori
alkarri erakusteak.

10/ Sasoi orretan besteren mende
ez noski norberak naita,
utsegiteko beldurra daukat
egik esaten arita.

Ala bearrez ni neroni naiz
oietako baten aita,
geure seme bat ere Lerida'n
soldadu dagona baita.

11/ Era ontako gauzak kontatzen
gabiltzan leku danetan,
beti orrela bear al degu
gure lur maite onetan?

Burruka dago emen indartsu
ta pakea azkenetan,
ondo pentsatzen jarri ezkerro
negargarria benetan.

12/ Kontu illunak izan badira
erriko pestetarako,
alaiagoak asmatu bear
beste egun baterako.

Bertsozaleak badaude emen
klase guztietarako,
onek gogoia ematen digu
guri bertsoetarako.

13/ Jaso dezagun bertsolaritza
batzuk ez bada bestiak,
zarrak ixiltzen diranerako
sor ditezela gazteak.
Asko poztu nau neure burua
berriro ontan asteak,
ikusten danez on egin digu
aurtengo «bertso-asteak».

14/ Anai-arrebak, besterik gabe
banoa bukatutzera, ,
egun auetan naigabe danak
utzi ditzagun atzera.
Bildu guztiok alkarrengana
maitasuna eskeintzera,
beti banaka ibilli gabe
ardi galduen antzera.

Oiartzun 1982 urtekaritik

ARREBA GAZTEENAREN URTEBETETZEA

Nere arreba gazteena bere urtebetze egu-
nean ezkondu zan. Geroztik, urtero ospatzen
dute ezkontzako eta jaiotzako urtebetetzea.
Ospatzen dute edo ospatzen degu, obeto esan-
da, gu ere an izaten baigera beren ondoan.

Urte batean, bazkal ondoan, bertso auek
kantatu nituen, eta nere koñadu Mikelek zin-
ta batean grabatu eta gordeak zeuzkan:

- 1/ Bertso kantari nator
gaur alaitasunez,
eskeintza bat egin nai
nuke maitasunez.
Urteroko deiari
gogoz erantzunez,
gaur ere emen gatoz
borondate onez,
biotz-biotzetikan
eskerrak emanaz.

2/ «Urte askoz» arrebai
aboa betean,
bai koñaduaz ere
oroitu gaitean.
Arantxa ta Begoña
gurason artean,
berdin entzule danok
jarririk tartean,
jaso milla zorion
guztiok batean.

3/ Egun zoragarri au
iristen danean,
zer poza ta atsegiña
neure barrenean.
Maitasunez beterik
ta osasun onean,
eskerrak eman bear
dizkat zuzenean
gure Jaungoikoari
danon izenean.

4/ Naigabeak kontatzen
zertan egin neke?
Zoritxarrez lan ortan
aukera legoke.
Eztaukagu nai ainbat
zorion ta pake,
gaitz au umore onez
senda baliteke,
gau guztia kantari
pasatuko nuke.

5/ Billera auek pozgarri
zaizkigula izaten,
gure ondorengoak
ikasi dezaten.
Seme-alabengatik
ari naiz esaten,
ai zer bide polita
jarria daukaten,
ez dakit galdu gabe
jarraituko duten.

6/ Auetxek izan dira
neure iritziak,
sendi maite onentzat
gaur nik bereziak.
Berriro zorionak,
berriro graziak,
guztiok dituzute
ondo mereziak,
gora Moko zorrotz ta
bertako guziak!

NERE BEGIEN GOZAMENA

Nere bizitzan denbora asko galdu gabea naiz ondartzetan eguzkia artzen. Bañan itxas ertzeko arkaitz gañetan edo arroka artean ordu asko ditut paseak. Ez dira jostatzen ibiltzeko toki ederrak, erne ibilli bearreko lekuak baizik. Bañan ala ere neretzako oso leku atsegiñak dira. Lengo udaran, Pasai Donibane'n, arkaitz edo arroka gain batetik itxasora begira nengoela, ondoren datozen bertso auek bururatu zitzaizkidan:

- 1/ Itxas ertzero nator kantari
burua bertsoz beterik,
ez baidet uste nere jardunak
zuri kalte egiterik.
Zuretzat ez da agintaririk,
zuretzat ez da aterik,
zuri ez dago amorrazi ta
«naikoa da» esaterik,
zure ondoan ez dago iñoiz
erdi lotan egoterik.

2/ Arroka edo arkaitz gañetik
itxasoari begira,
une batzutan nere begiak
asko gozatutzen dira.
Olatuaren apar zuria
or dabil jira ta bira,
karramarroak azkar dijoaz
arri gañetik azpira,
ez ni bezela bi ankekoak
mundura sortu balira.

3/ Arri beltz auek garbitzen dira
itxasoko ur urdiñez,
gaur arro samar ikusten zaitut
kolpe zakarrak egiñez,
neri bizkarra busti naiean
olatuen zipristiñez.
Legortuko naiz eguzki goxo
eta aize atsegiñez,
ementxe nago ikusten diran
gauzak sinistu eziñez.

4/ Neurri gabeko itxaso aundi
zabal orren barrenean,
millaka kristau gau eta egun
or ari dira lanean,
arrixku eta neke gogorrek
beti edo geienean.
Guk emen iñoiz arrai goxoa
eskuratzen degunean,
arrantzaleaz oroi gaitezen
Jainkoaren izenean.

5/ Kale, baserri edo itxaso
nonbait bear da saiatu,
norbaitek joan bear du eta
zuk orixe aukeratu,
kupira gabe iana eginda
ezer gutxi aurreratu.
Ni ere itxas-errikoa naiz,
ezin nezake ukatu,
bañan al bada naiago det nik
bazterretik begiratu.

6/ Arrantzaleen bizimodua
zerbait aztertu dezagun:
beren sendirik ikusi gabe
ainbeste gau eta egun.
Zenbat emaztek esan ote du:
«Betiko joan zitzagun!»
Begira gure itxas-erritan
zenbat famili dauzkagun:
seme-alabak aitarik gabe,
ama gaixoa alargun.

NERE URTEBETETZEA

Aurtengo Otsaillaren 18'an, nere urtebete-tze eguna zala-ta, nere senide guztiai zerbait oroigarri egitea bururatu zitzaidan.

Bakoitzak eraman duan eta daraman bizi-moduaz zerbait itzegin eta ondoren iru bertso kantatu bakoitzari, eta era ortan bete nuan ordubete ta erdiko zinta bat.

Orain, bakoitzari kantatutako iru bertsoak liburu ontara pasa ditut, kontatutako dana pasatzea luze eta aspergarri izango bailitzake.

Lenengo bi bertsoak, ildako guraso eta senideak gogoratuaz jarriak dira:

Gure guraso eta anaiak
otoitz-premian baleude,
laguntza on bat egin liteke
eta gañera debalde.
Au irakurtzen dezuten danai
nik egiten diet galde,
aitagure bat errezatzeko
aien animaren alde.

Landare asko sortu ginduzen
aita ta aman baratzak,
izan ditugu egun illunak,
urte gogor eta latzak.
Larros eder ta mardulenak e
berekin dauzka arantzak,
diruz pobreak bagera ere
maitasunez aberatsak.

* * *

Orain bai, nere senideak datoz, eta izan dituzten oker edo naigaberik aundienak esango ditut itz gutxitan.

Lendabiziko, arreba Pilar. Orain dala urte batzuek tensio-atake batek eman ta ari bate-tik ateria bizirik.

Arreba maite biotzekoa,
zugana nator kantari,
gorputz batean sortuak gera,
zuk ondo dakizu ori.
Oso gazterik ekin bearra
izan zenduen lanari,
ondasun asko ez dezu izan,
naigabea bai ugari.

Sasoi zendula gure Jainkoak
neke asko eman zizun,
ondorenean etzendun izan
komeni ainbat osasun.
Bañan gaur, Pilar, ikusirikan
zer bizimodu damazun,
etzenidake sinistatuko
zer poz ematen dirazun.

Biotz aundiko ama jator bat
beti izandu zera zu,
zeure frutuen maitasun ona
ondo merezia dezu.
Gaur Oiartzun'dik zure anaiak
auek eskeintzen dizkizu:
besarkadarik anaikorrena
eta gañera bi musu.

* * *

Bigarren arreba, Juanita. Ezkondu eta bederatzi illabeterako gizona espetxera eraman; eta andik bederatzi illabetera, au da, ezkondu eta urtebete ta erdirako, artu zeukaten lekutik eta afusillatu, orduan Euskal-Erriari beste aine beste bezelaxe. Andik urte batzuetara berriro ezkondu zan, eta oraingo gizona ere aize txar edo gaitz batek arrapatu eta elbarri gelditua da.

Zerbait kantatu nai nizuke ta
ez dakit nondikan asi,
utsegiteak barkatutzeko
eskatzen dizut lenbizi.
Zure biotzak zer supritu dun
ta begiak zer ikusi,
nik asitako lan txiki ontan
ez leike adierazi.

Zuretzat ez da udaberririk,
beti negu beltz zakarra,
ez dakit nondik sortutzen dezun
menderatzeko indarra.
Alare iñoiz gertatutzean
zure laguntzen bearra,
beti aurpegi alaia eta
ezpañetan irriparra.

Biotz biguna, esku zabalak,
ezti antzeko mingaña,
pazientzia berriz badezu
erri batentzako aña.
Mundu triste au, bai, zuretzako
gogorra izan da, baña
Zeruko Aitak emango dizu
neke guztien ordaña.

Irugarrena, Pakita. Orri, berriz, egun batean, bere semea bizikletan eskolara zijoala, kamioi batek jo edo azpian arrapatu eta il, amabost urte zituela. Mutil aundia eta bikaña gañera.

Bizimoduak gorabera asko
izaten ditu munduan,
gaur argitasun osoan eta
biar ia illunduan.

Une goxo ta atsegiñenak
naigabea du onduan,
eta zuk ere urte batzutan
asko supritu zenduan.

Oso gazterik eman zenion
bizimoduai arpegi,
ainbat denbora besteren mende
zuk jator ta zintzo segi.
Gero ez dakit zenbat urtean
Lazkao'k ein zizun argi,
azken aldera an etzenduan
izan suerte geiegi.

Ainbat urteko nekeak eta
ondorengo ezbearrak,
biotz oneko ama batentzat
ez dira gauza ederrak.
Aldegin zuten naigabe oiek,
zuzendu ziran okerrak,
gaur zoriontsu bizi zerade
Jaungoikoari eskerrak.

* * *

Laugarrena, nere anaia Pedro. Ori ere
orain Errenteri alde ortan bapo bizi bada ere,
baserrian igaro zituan azken urteetan bereak
eta bi ikusia da. Otz eta beroak pasatzea ta
lana egitea zer dan ikasitako gizona.

Neguko izotz orma ta elur
ta udarako eguzkia,
burutik bera artu bearra
goitik datorren guztia.
Kazkabar, euri edo izardi
beti bizkarra bustia,
ondo pensatzen jarri ezkerro
zer bizimodu tristia!

Amabi ordun basarrin lana
ta beste zortzi fabrikan,
lo egiteko ez un izaten
beste lau oik besterikan.
Ez uen asko nabarmendutzen
aste-egun ta jairikan,
ordun ez uen plakatutzeko
futin egin bearrikan.

Negun eizeko denbora artzen
iretzat ez uen errez,
alare ollagor asko illa aiz,
gutxik egiten zin iges.
Gauza guztien antzera oi're
aldatu dek zori txarrez:
orain eizeko naiko denbora
bañan ollagorrikan ez.

* * *

Bostgarrena nerone naiz. Nere gertakizunak lenago kontatuak daude, Bakarrik, orduan soldadu zegoen semea gaur etxean dala; morrontza bukatu zuala.

Lendikan denok dakizutena
noa kontatzen astea:
bi seme ditut, bat soldaduzkan
eta etxean bestea.
Ta irugarrenak ez du merezi
aipatu gabe uztea:
urreak baño geio balio
duen nere emaztea.

Bizi berri au etzait gustatzen,
naio det lengo zarrean,
urtean eun bat ez dut pasatzen
telebistaren aurrean.
Lagunarteak ditut gogozko
alaitasun ederrean,
ta alaitasun gutxi dago gaur
gu bizi geran lurrean.

Lagun jatorrak baditut beti,
askotxok maitatzen naute,
ta osasunez, Jaunari esker,
izan det naiko suerte.
Era ontantxe igaro ditut
berrogei ta amabi urte,
ta era ontan jarraitu nai det
Jainkoak nai duan arte.

Orain seigarrena eta azkenekoa: nere arreba Gabriela. Irun'go Landetxe ballarako Moko-zorrotz baserrian bizi dana. Beraz, baserriko etxekoandrea danez, aitzurra eskutan nola artzen dan dakiena, eta sukaldean sua nola pizten ~~dan~~ ere bai.

Kaixo, arreba, emen natorren
umore onez kantari,
azken goxo bat eman naiean
gaur artutako lanari.
Idukiko den entzun-naia ta
zer kontatua ugari,
ori sarritan gertatzen zaion
baserrian dagonari.

Iretzat ditun nere itz goxo
ta gaurko azken kantuak,
bizimoduko gora-beratan
ez dauzkan lengo kontuak.
Neke gogor ta une garratzak
baditun menderatuak,
bejoandiñela, arreba maite,
ik ditun puldamentuak.

Ez bedi galdu baserria ta
ez dedilla galdu lurrik,
oietan zerbait saiatzen danak
etzeukan gose-bildurrik.
Baserritarrak ez dituzute
alderdi txarrak bakarrik,
beltzatutzeko ez daukan beintzat
ondartzâ joan bearrik.

UZTAPIDE IL DA!

Berri tristea edo gai illuna egokitu zait, nere liburuan azken bertsoak jartzeko.

Ekainak 8. Zerbait gogozko entzun naiean, radioa piztu. Zer entzungo? Ta: «Manuel Olaizola «Uztapide» il da!» Orra zer berri jaso nuan.

Zer esan nezake nik Uztapidetzaz? Nere us-tez, esateko danak esanak daude. Berarekin gaztetan asi eta orain arte jarraitu dutenak, garbi kontatu dute Uztapide nor izan dan.

Nik egin nezakeana, borondaterik onenez, onoko bertso ale auek eskeñi, nere bertsoak Uztapiderentzat ezerezak izango badira ere.

- 1/ Biotza daukat naigabetua,
oroimenez nago motel,
bertsolaria maite degunok
gaude triste eta goibel.
Zugaitz aundi bat ezkutatu da
tronko, adar eta orbel:
Uztapide'ko seme argia,
Olaizola'tar Manuel.

- 2/ Ekainaren zortzigarrena
nai arren ezin zait aztu,
gertatutako berri illunak
ez nindun askorik poztu.
Egia zala esanagatik
nik ezin nuan sinistu,
naiago nuan ezpaldin banu
gure radioa piztu.
- 3/ Gaur triste daude Euskalerriko
bertsozaleen biotzak,
min eman zigun uste gabeko
albiste illun zorrotzak.
Bezperatikan asiak ziran
tximist eta trumoi-otsak,
denboraleai ere min eman
zion aren eriotzak.
- 4/ Amaika urte paseak dira
asi zitzaizkala miñak,
jende aurrean ezin kantatu
egin arren alegiñak.
Etzun alperrik denborik galdu,
lan asko dauzka egiñak,
esku ta lumaz ornitu zitun
mingaiñez kanta eziñak.

5/ Oso gazterik ikasi zuan
beartsu gisan bizitzen
zenbat lan-mota proatu zitun
zail da adierazitzen.
Ikatz egiten ere jardun zan
Zestua'n da Izarraitz'en,
bai Donostia'n fabrikan ere
zerbeza enboteillatzen.

6/ Serbitu zitun nekazaritza,
artzantza eta basoa,
kantuz zabaldu zuan doaia,
berdin euskera gozoa.
Eta azkenik luma artuta
dantzatu zuan besoa,
baita dotore idatzi ere
bere bizitza osoa.

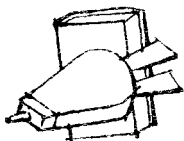
7/ Gauza zan arte millaka bertso
euskal plazetan boteak,
argatik zeuzkan beti zabalik
Euskalerriko ateak.
Etzigun ainbat galera egin
ondoezik egoteak,
iru liburu eder or daude
bere doaiez beteak.

8/ Egintza onak utzi dizkigu,
oiek ez dira joango,
lan eder oiek ez ote dute
beren frutua emango?
Bertsotan onak ez datozenik
ez det iñolaz esango,
baiña utsune ori betetzen
ez da erreza izango.

9/ Bere illetak ospatu ziran
eliza bete-betean,
amazazpi apaiz meza eskeintzen
aldare santu batean,
bertsolariak malko jario
agur itzak esatean,
askok gogoan izango degu
bizirik degun artean.

10/ Azken agurra egin genion
bizi geran lur gaiñean,
geroztik amets asko egin det
sinistatu eziñean.
Orain atsedean artu dezala
zeru zabal urdiñean,
ta sendiari laguntzen diot
atsekabe samiñean.

El Diario Vasco, 1983-VI-28 eta 29

AUSPOA
LIBURUTEGIA